

Velkommen til forelesninger i Arverett høsten 2011

Førsteamanuensis John Asland

Læringskrav

Det kreves **god forståelse** av følgende emner:

- Arv etter loven
- Livsarvingers pliktdel
- Reglene om testamenters opprettelse, tolking, tilbakekall og bortfall
- Uskifte
- Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

Det kreves **kjennskap til** følgende emner:

- Sammensatt skifte
- Hovedtrekkene i bobehandlingen
- Fordelingen av boets eiendeler
- Arveplanlegging – utforming av testamenter og andre dokumenter for å oppnå bestemte resultater

Hovedlitteratur

Lødrup, Peter: Arverett, 5. utg. Oslo 2008 Arverett

Boken dekker læringskravene bortsett fra reglene om arv og uskifte for samboere. Petitavsnitt faller utenfor læringskravene. På noen felt går boken lenger enn det som kreves - i praksis vil følgende avsnitt dekke læringskravene: § 1, §§ 3- 9 III nr. 2, § 10 V, § 11 I-III, §§ 12- 15 V, §§ 16-17, § 18 I, § 19, § 20 I, §§ 21-23, § 24 I-III og VI, § 27 I-V, § 30 I-III, § 31 I-II, § 32 I-VI, § 33, § 34 I-II.

ARVERETT - LOVER

- Arveloven 3. mars 1972 nr. 5 (al.)
- Skifteloven 21. februar 1930 (sl).

- Ekteskapsloven 4. juli 1991 nr. 47 (el.)
- Husstandsfellesskapsloven 4. juli 1991 nr. 45
- Forsikringsavtaleloven 16. juni 1989 nr. 69 (fal.)

- Odelsloven 28. juni 1974 nr. 58 (odl.)
- Lov om forsvunne personer 23. mars 1961 (fsvl.)
- Arveavgiftsloven 19. juni 1964 nr. 14 (aal.)

FORARBEIDER

- Utkast til lov om arv 1962
- Ot.prp. nr. 36 (1968–69)
- Ot.prp. nr. 46 (1989–90) (Minstearven)
- Ot.prp. nr. 73 (2007–08) (Arv og uskifte for samboere)
- **NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning**

Nyere avgjørelser fra HR

- Rt. 2008 s. 337 (gjensidig testament – illojalitet)
- Rt. 2008 s. 1484 (rådigheten i uskifte, § 24 annet ledd)
- Rt. 2008 s. 1589 (grensen livs- og dødsdisposisjoner)
- Rt. 2009 s. 1223 (foreldelse av arverett)
- Rt. 2009 s. 1512 (naturalutlegg etter sl. § 61 annet ledd)
- Rt. 2010 s. 488 (vilkårene for å etablere uskifte)
- Rt. 2010 s. 140 (testamentsfullbyrders kompetanse)
- Rt. 2010 s. 691 (vitnehabilitet, § 61 andre ledd 3. pkt.)
- Rt. 2010 s. 1361 (omstøtelse under uskifte, al. § 19)
- Rt. 2010 s. 1587 (naturalutlegg etter sl. § 63 annet ledd)

ARVELOVUTVALGET

- Oppnevnt ved kgl.res. 15. april 2001
- Utvalgets sammensetning
- Mandat:
- http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/mandat_arvelov.pdf
- Utvalget skal foreslå en fullstendig ny arvelov
- Se også John Asland, "Hvorfor trenger vi en ny arvelov?", Lov og Rett 2011 s. 317–318

NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning – forslag til endringer i arveloven:

- al. § 2 tredje ledd annet og tredje pkt. foreslås opphevet
- al. § 43 – Motsatt regel foreslås, dvs. beløpet legges til
- al. § 57 nytt fjerde og femte ledd om bortfall av gjensidige testament pga. visse endrede forhold
- al. § 58 – flere endringer i første og annet ledd foreslås
- al. § 72 – nesten samtidig død
- al. § 76 a – c: overføring av naturalutleggsreglene i skifteloven med mindre endringer
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2007/nou-2007-16-2.html?id=489915>

Juridisk teori – et utvalg

- Lødrup, Arverett 5. utg. 2008
 - Hambro, Arveloven, 4. utg. 2007
 - Unneberg, Arveretten, 1990
- } Generelle fremstillinger
- Hambro, Tilbakekall av testamenter 2010
 - Asland, Uskifte, 2008
 - Hambro, Arveplanlegging og avtalt uskifte, 2006
- } Spesiell litteratur
- Lødrup, Knophs oversikt over Norges rett 13. utg. 2009
 - Lødrup/Asland, Oversikt over arveretten 6. utg. 2011
- } Oversiktslitteratur

Nye regler om rett til arv og uskifte for samboere med barn

- Reglene om arv og uskifte for samboere tilføyd i nytt kap. III A i arveloven
- Trådte i kraft 1. juli 2009
- **NB: Ikke omtalt i læreboken**

Teori om arverett for samboere:

- Eeg, FAB 2010 s. 25–58
- Frantzen, LoR 2009 s. 387–405
- Lødrup/Asland, Oversikt over arveretten s. 36–42
- Asland, Arveloven i Norsk lovkommentar
- Asland, Uskifte, 2008 s. 471–520
- Ot.prp. nr. 73 (2007–08) Arv og uskifte for samboere

HVA SKJER VED DØDSFALLET?

Dødsfall ↔ arvefall ↔ dødsbo (arvingene eier lodd)

skifte

arvingene blir eiere av
den enkelte eiendel

Utsatt arvefall ved
testament, § 71 annet ledd.

Generelt vilkår for å arve:
Arvingen må ha overlevd
arvelateren, al. § 71, jf.
§ 72.

Skifteloven 21. februar 1930 (sl).

§ 124. Med **loddeier** forstås i denne lov enhver der i egenskap av ektefelle eller **arving** har krav på lodd i boet.

Med **arving** forstås enhver der efter lovens arvegangsregler eller siste viljeserklæring inntreer i avdødes efterlatenskaper helt ut eller efter et fastsatt forhold.

Med **legatar** forstås enhver annen som ved siste viljeserklæring er tilsagt nogen fordel ved arvelaterens død.

Loddeiere og arvinger har i skifteloven generelt flere rettigheter og plikter enn legatarer

SAMMENSATT SKIFTE

I. Deling etter ekteskapslovens § 77:

Avdødes boslodd

Gjenlevendes
boslodd

II. Deling etter arveloven:

+

Avdødes særeie

=

DØDSBOET

Arving 1

Arving 2

Arving 3

Én vil normalt
være
ektefellen

Forholdet mellom legalarv og testamentsarv:

Hovedregel: Fri testasjonsadgang, § 48

Unntak:

1. Minstearv for ektefelle, § 6, jf. § 7
2. Forlodsrett, § 36, jf. § 37
3. Livsarvingens pliktdel, § 29

§ 48 første ledd:

”Den som har fylt 18 år kan i testament fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg når han døy.”

§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

**NB! Pliktdelsarv er bare
aktuelt når
arvelater har opprettet
testament!!**

§ 7. Ektemakens rettar etter § 6, jfr. kap. III, kan berre avgrensast ved testament som han har fått kunnskap om før arvelatarens død. Vilkåret om at ektemaken må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje, dersom det var umogeleg eller det etter tilhøva ville være urimeleg vanskeleg å varsle han. **Ektemaken sin rett til minstearv på 4 eller 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda kan likevel ikkje avgrensast.**

Fra 1. mai 2011 er Grunnbeløpet 79 216 kroner

NB! Gjenlevende ektefelles krav på minstearv går foran både pliktdelsarv og arvelaters testamentariske bestemmelser!!

§ 36. Barn av arvelataren som ikkje har fått oppfostringa si fullenda på den tid arvelataren dør, har krav på ein sum av buet som forlott til å sikre livsopphald og utdanning dersom dette er rimeleg etter tilhøva. Storleiken av summen skal avpassast etter tilhøva. Ved avgjerda skal det m.a. takast omsyn til den arvelotten det uforsynte barnet elles får, om barnet har eigen formue, om barnet er sikra oppfostring på annan måte, og kva utgifter arvelataren har hatt til utdanning av dei andre barna sine. Er det fleire barn utan forsyting, skal kvart barn ha så mykje som er rimelig når det blir tatt omsyn til kva dei treng og til tilhøva elles.

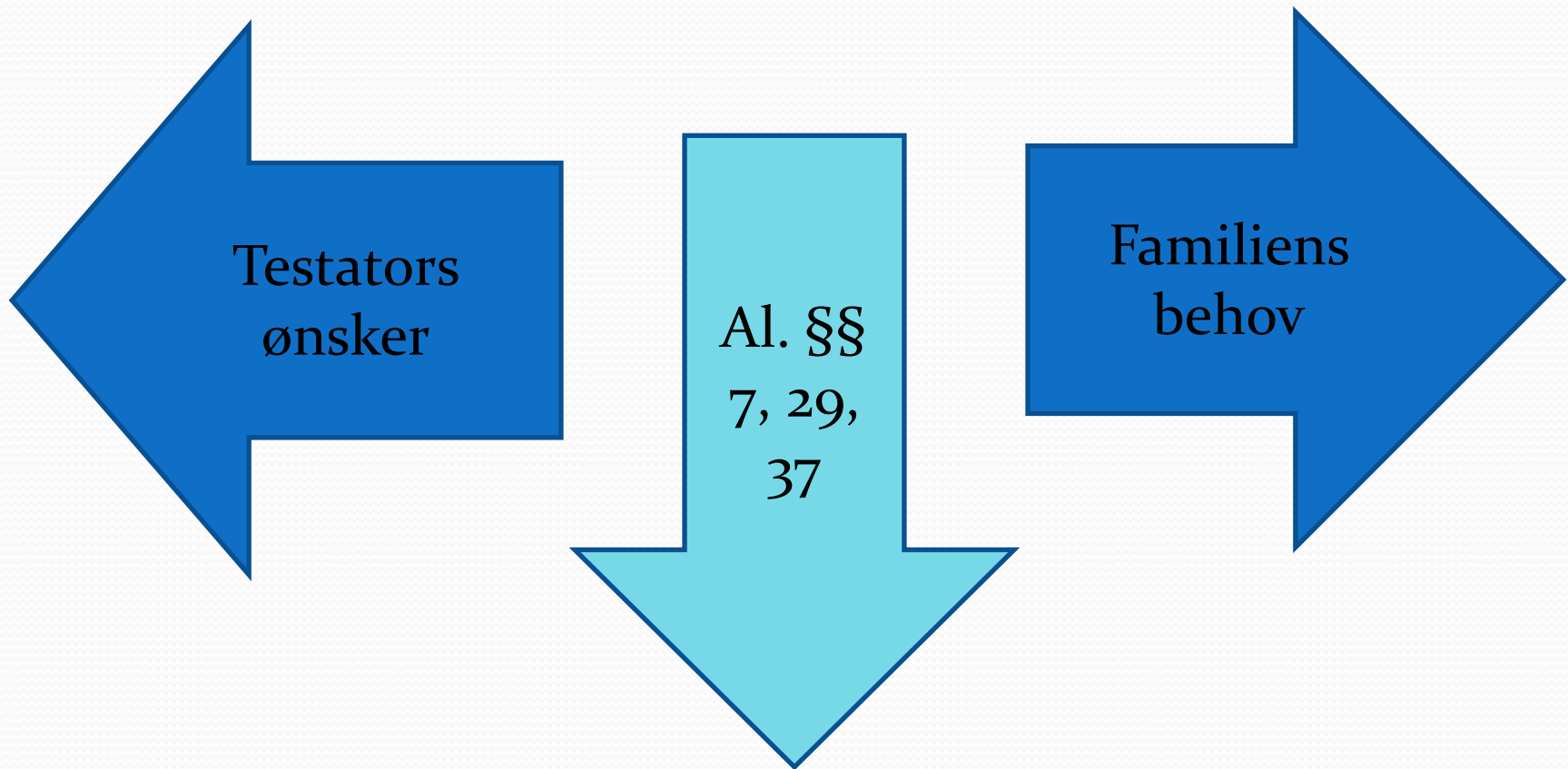
Heimeverande barn som utan rimeleg vederlag har gjort særleg mykje for arvelataren, kan ved arveoppgjeret krevje å få ein sum av buet som forlott dersom dette er rimeleg etter tilhøva. Storleiken av summen skal avpassast etter tilhøva. Ved avgjerda skal det m.a. takast omsyn til den innsats barnet har gjort, dei utsikter det har i arbeidslivet, kor stor arvelott barnet elles vil få og den økonomiske stoda i det heile til barnet og dei andre arvingane.

§ 37. Forlottsretten til barna etter § 36 kan ikkje gjerast mindre med testament. Reglane i § 29 andre ledd og §§ 31-34 gjeld likevel tilsvarande.

Forlottsretten skal oppfyllast i buet før annan arv, men er utan innverknad på dei rettane attlevande ektemake har etter skifteloven. I pliktdelsarv kan forlottsretten berre oppfyllast så langt midlane elles i buet ikkje rekk til.

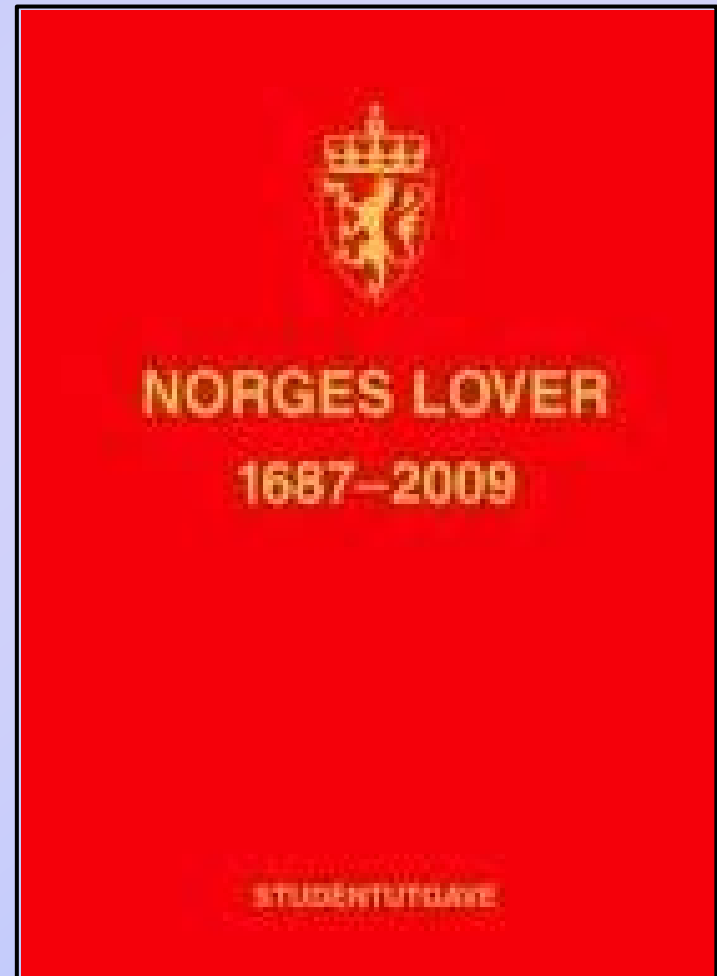
NB! Uklart hva som har forrang av minstearv og forloddskrav

Lovgivers interesseavveining:

Legalarveretten

- Slekstens arverett
- Ektefellers arverett
- Samboeres arverett
- Statens arverett

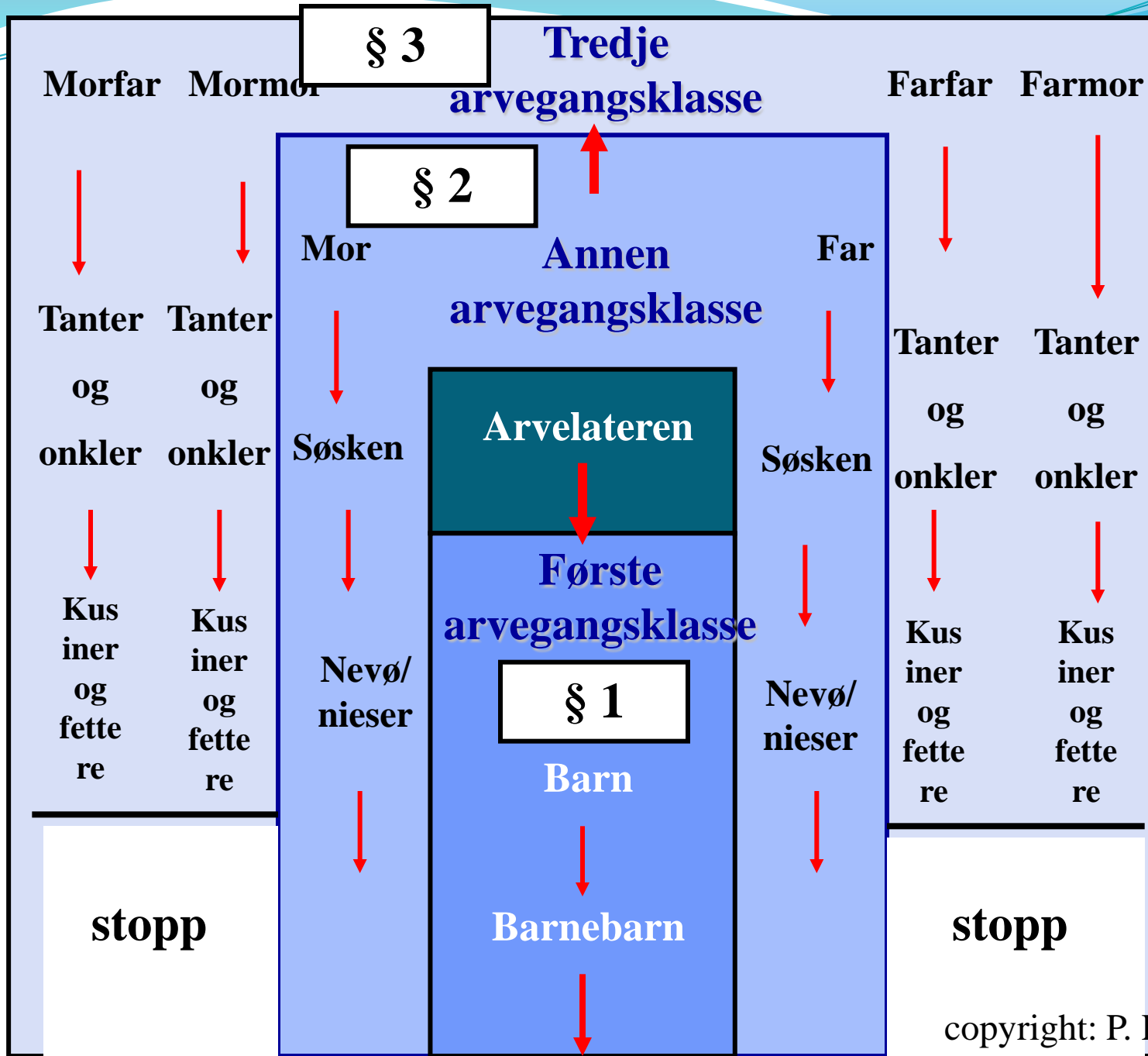

Slektens arverett

Arveloven § 1, § 2 og § 3

Arvegangsklassene deles inn etter parentelsystemet

Oldeforeldre arver ikke

§ 1. Næraste slektsarvingar er avkomet (**livsarvingane**) til arvelataren.

Barna til arvelataren **arvar likt** dersom ikkje anna går fram av særskilde lovreglar. **Er eit barn død, går arvelotten til livsarvingane etter barnet, med lik part på kvar grein.**

Dersom arvelataren også etterlet seg ektemake, gjeld reglane i kapittel II og III.

§ 2. Har arvelataren ikkje livsarving, går arven til foreldra hans.

Foreldre arvar likt. Er far eller mor død, går arvelotten til hans eller hennar livsarvingar, med lik part på kvar grein.

Er ein av foreldra død, og er det ikkje livsarving etter han, går heile arven til den andre av foreldra eller til hans eller hennar livsarvingar. **Døyr arvelataren før fylte 18 år, går likevel halve arven til besteforeldra på den døde fars eller mors side eller til deira livsarvingar i samsvar med § 3, dersom foreldra ikkje var gifte med kvarandre då den første døydde eller det låg føre omstende som nemnt i § 8.** Er det heller ingen slike arvingar i live, gjeld reglane i første punktum.

Dersom arvelataren også etterlet seg ektemake, gjeld reglane i kapittel II og III.

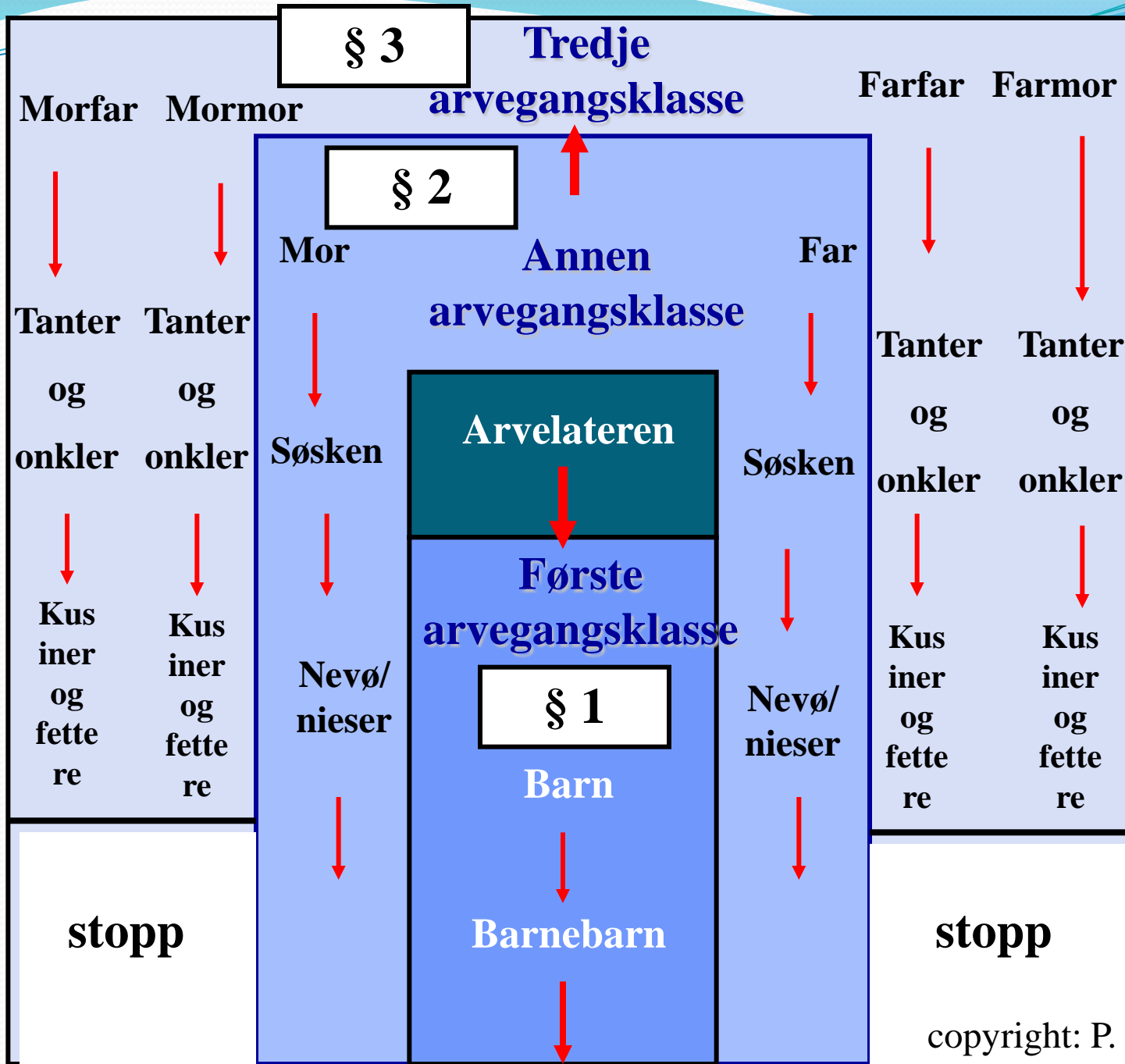
Legalarven når en enslig person med barn dør:

100 % til barna, jf.
al. § 1

§ 3. Har arvelataren ikkje livsarving eller ektemake, og lever ikkje far eller mor, eller livsarving etter far eller mor, går arven til besteforeldra hans eller til livsarvingar etter dei, slik at reglane i § 2 andre ledd gjeld tilsvarande. Fjernare slektningar enn barnebarn til besteforeldre har likevel ikkje arverett etter loven.

Er ein av besteforeldra død utan barn eller barnebarn i live, går arvelotten hans til den andre av besteforeldra på same side eller til barn eller barnebarn til denne. Er det ikkje arvingar på den eine sida, går heile arven til arvingane på den andre sida.

Oldeforeldre arver ikke

Arvetavlens grunnprinsipper

Mellom arvegangsklassene:

- Ingen i en fjernere arvegangsklasse (parentel) tar arv så lenge det er en arving i en nærmere arvegangsklasse.

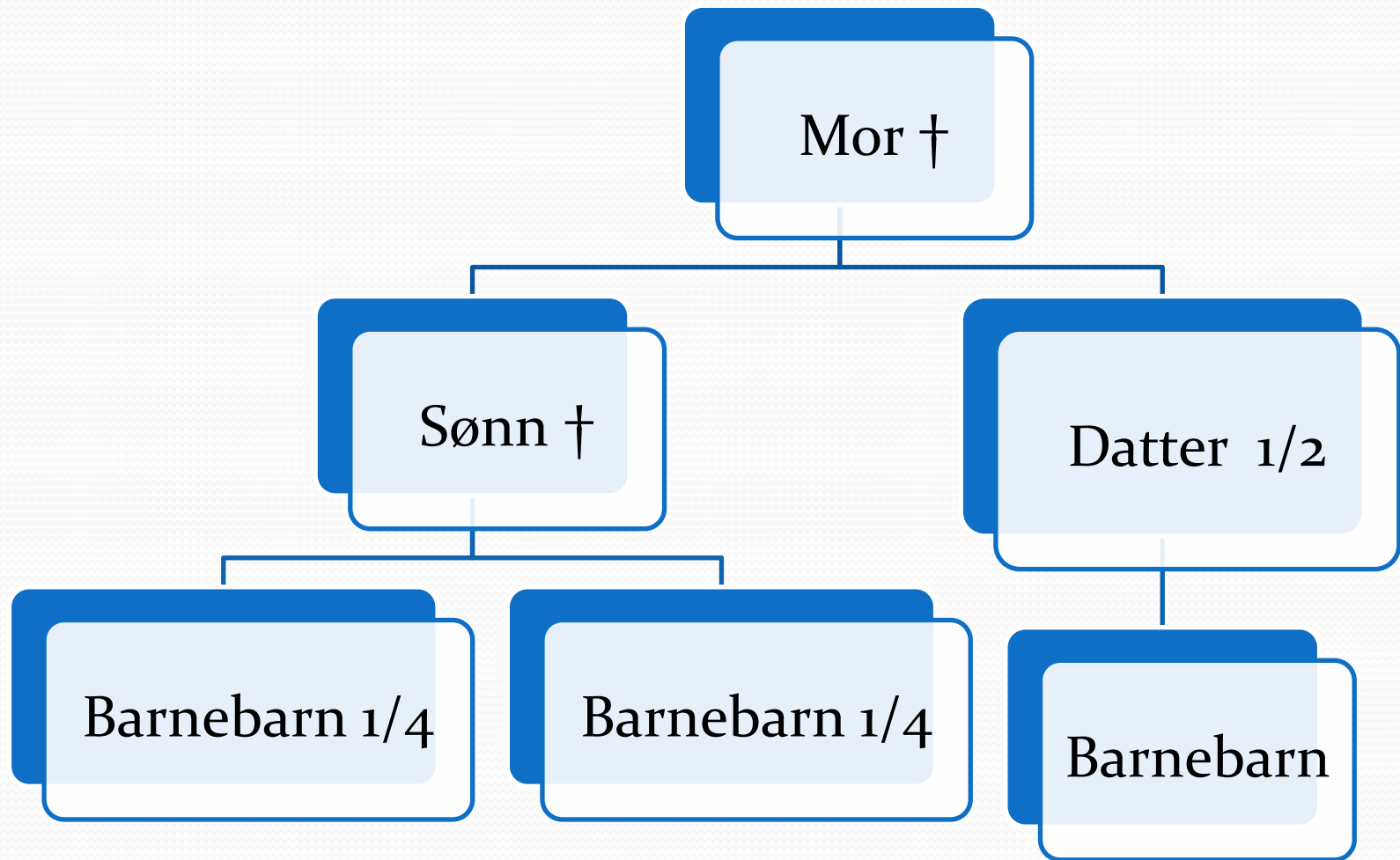
Innenfor hver arvegangsklasse:

- Likhetsgrunnsetningen (Barn til arvelateren arver likt osv.)
- Enhver utelukker sine barn fra å ta legalarv
- Er en arveberettiget død, trer hans etterkommere inn som arving (Representasjonsgrunnsetningen)
- I representasjonstilfellene fordeles arven etter linjer (nedadgående) og ikke etter hoder, jfr. uttrykksmåten "grein"

Barnebarn arver derfor ikke alltid like mye – deres arv avhenger av hvor mange de er i linjen

Eksempel slektsarverett

EMK og slektsarveretten

- *Marckx v. Belgia* (13. juni 1979)
 - Diskriminering av barn født av gifte og ugifte mødre mht. arverett etter mor og morslekten
- *Vermeire v. Belgia* (29. november 1991)
 - Diskriminering av barn født av barn født utenfor ekteskap mht. arv etter farmor og farfar
 - Arvefallet avgjørende for når Marckx-regelen kommer til anvendelse. Farmor døde før Marckx, mens farfar døde etter Marckx
- *Inze v. Østerrike* (28. oktober 1987)
 - Diskriminering av barn født utenfor ekteskapet mht. rett til å overta landbrukseiendom
- *Mazurek v. Frankrike* (1. februar 200)
 - Diskriminering av barn som er resultat av utroskap mht. arv etter den utro moren

EMK og norske arveregler

- Barn født utenfor ekteskap har alltid hatt arverett etter morslekten
- Barn født utenfor ekteskap har hatt arverett etter farsslekten fra 1. jan. 1917 (Castbergske barnelover)
- Adoptivbarn likestilt arverettslig med biologiske barn fra 1. juli 1957 (i dag adl. § 13 første ledd)
- Odelsrettslig likestilling av barn født i og utenfor ekteskap (odl. § 9 første ledd)
- Adoptivbarn har odelsrett med prioritet fra adopsjonstidspunktet (odl. § 12 annet ledd)
 - Odelsloven og EMK – NOU 2003: 26 s. 26–28

NB! For gifte og samboende arvelatere modifiseres fordelingen etter §§ 1 til 3 av:

- **Ektefellens arverett og uskifterett, kap II og III eller**
- **Samboerens arverett og uskifterett, hvis de har felles barn, kap III A**

**Se nærmere om grunnprinsippene i
heftet:**

**”Familie- og arverett, Oppgaver og emneoversikter”
Institutt for privatrett, Stensilserie B, nr. 48, 2010
s. 20-21.**

Ektefellers arverett

Arveloven § 6 og § 7

NB! Reglene for ektefeller i arveloven gjelder tilsvarende for registrerte partnere, jf. el. § 95

§ 6. Ektemaken har rett til fjerdeparten av arven når det er livsarvinger etter arvelateren. Minstearven skal likevel tilsvare 4 ganger **grunnbeløpet** i folketrygda ved dødsfallet. Er dei næraste slektsarvingane til arvelateren foreldra hans eller avkom etter desse, har ektemaken rett til halvparten av arven, likevel minst 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda ved dødsfallet.

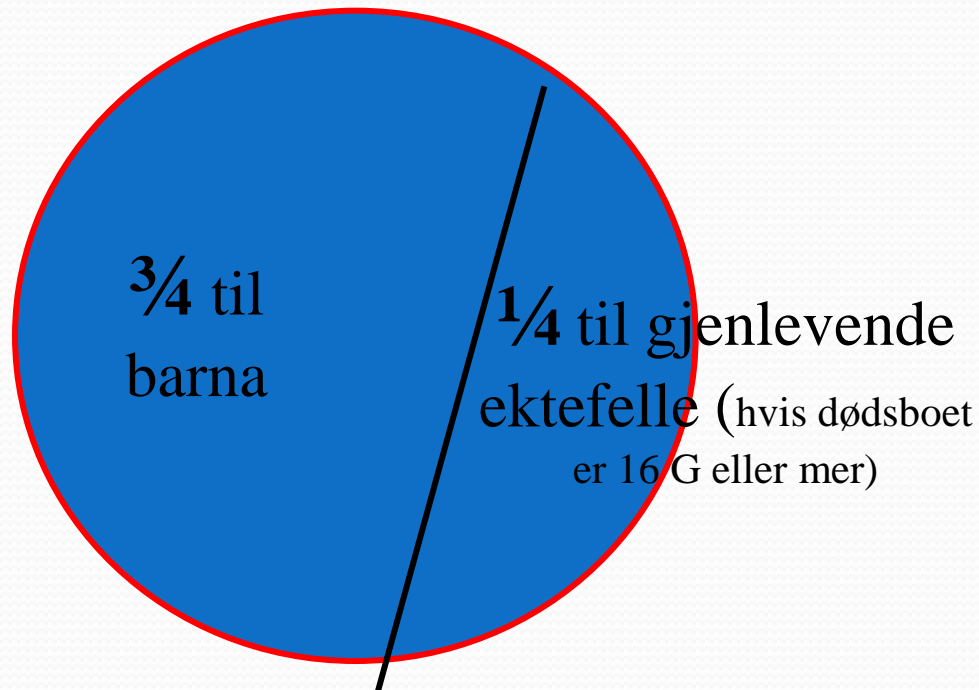
Er det **ikkje** arvingar som nemnt i første ledd, arvar ektemaken alt.

I høve til arvingar som nemnt i første ledd har ektemaken rett til uskifte etter reglane i kap. III.

Har ektemaken nytta denne retten, blir det ikkje rekna med arv frå førstavdøde til lengstlevande ektemake etter første ledd dersom buet først blir skift med dei andre arvingane til arvelataren etter at lengstlevande ektemake er død.

Grunnbeløpet pr. 1.5.11: kr. 79 216

Legalarven når ektefelle med barn dør:

§ 7. Ektemakens rettar etter § 6, jfr. kap. III, kan berre avgrensast ved testament som han har fått kunnskap om før arvelatarens død. Vilkåret om at ektemaken må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje, dersom det var **umogeleg** eller det etter tilhøva ville være urimeleg vanskeleg å varsle han. **Ektemaken sin rett til minstearv på 4 eller 6 ganger grunnbeløpet i folketrygda kan likevel ikkje avgrensast.**

§ 8. Rettane etter § 6 jfr. kap. III, kan ikkje gjerast gjeldande dersom ektemakane var separerte ved **dom eller løyve** på den tid arvelataren døydde.

(§ 73: ”Blir nokon dømd til fengselstraff utan vilkår for straffebrot mot den han skulle arve, og arvelataren døyr på grunn av handlinga, kan arveretten til den skyldige helt eller delvis falle bort”.)

Sentrale rettigheter for gjenlevende ektefelle:

Boslodd el. § 77 (hvis felleseie).

Arverett – vanlig og minstearv §§ 6 og 7

Naturalutleggsrett sl. § 63

Uskifte, kap. III

Gjensidig testament §§ 49, 57.3, 58 og 67

Rett til forsikring, FAL § 15-1 annet ledd

.....

Husk:
Gjenlevende tar
arv av avdødes
særeie

Sentrale rettigheter for gjenlevende ektefelle:

Boslodd el. § 77

Arverett – vanlig og minstearv §§ 6 og 7

Naturalutleggsrett sl. § 63

Uskifte, kap. III

→ al. § 11

Gjensidig testament §§ 49, 57.3, 58 og 67

Rett til forsikring, FAL § 15-1 annet ledd

→ **kan ikke fratras ved testament**

I kap III (uskifte-kapittelet):

§ 11. Har førstavdøde ektemake i testament gitt uttrykk for at ein eller fleire av **livsarvingane** bør ha heilt eller delvis arveoppgjer, kan retten om det blir kravt, fastsetje at buet heilt eller delvis skal skiftast med samsvarande oppgjer til alle arvingar. Ved avgjerda skal det takast omsyn både til arvingane og attlevande ektemake.

Er nokon som **ikkje er livsarving** tilgodesedd i testament, eller er det der fastsett at andre enn livsarvingar skal ha arveoppgjer, gjeld reglane i §§ 9 og 10 om rett til uskifte berre så langt det høver med testamentet.

Til første kursdag i Familie- og arverett:

Løse to oppgaver som finnes i heftet "Familie- og arverett, Oppgaver og emneoversikter" Institutt for privatrett, Stensilserie B, nr. 48 – 2010:

- **Eksamensoppgave Vår 1993 del I (1. avd.) spørsmål 1a og 1b, og 2a og 2b.**
Finnes heftet side 75–77.
- **Eksamensoppgave Vår 2008 del II**
Finnes i heftet side 119-120.

Samboere – arv og uskifte

Nye regler om rett til arv og uskifte for samboere med barn

- Regler om arv og uskifte for samboere tilføyd i al. kap. III A
- (sanksjonert som lov. 19. des. 2008 nr. 112)
- Trådte i kraft 1. juli 2009 – arv og uskifte etter arvelater som dør etter at loven er satt i kraft (lov 112/2008 V nr.2)

Forarbeider:

- NOU 1980: 20 Samliv uten vigsel
- NOU 1988: 12 Husstandsfellesskap
- **NOU 1999: 25 Samboerne og samfunnet**
- St.meld. nr. 29 (2002–2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap
- Innst. S. nr. 53 (2003–2004) St. forh. (2003–2004) s. 731 flg.
- **Høringsnotat 22. januar 2007 Justisdepartementet**
- **Ot.prp. nr. 73 (2007–2008)**
- Innst. O. nr. 114 (2008–2009)
- Forhandlinger i Odelstinget for 2008–2009 s. 140–142, 146–148
- Forhandlinger i Lagtinget for 2008–2009 s. 20

Teori om arverett for samboere:

- Thomas Eeg, FAB 2010 s. 25–58
- Torstein Frantzen, LoR 2009 s. 387–405
- Lødrup /Asland, Oversikt over arveretten 2011 s. 36–42
- John Asland, Arveloven i Norsk lovkommentar
- John Asland, Uskifte, 2008 s. 471–520
- [Ot.prp. nr. 73 \(2007–08\) Arv og uskifte for samboere](#)

Jørgen

* 1944 † 2005

Er pludselig gået bort
og efterlader børn,
papbørn, ekskoner og
papirløs samleverske
til mareridtsagtig arvestrid.

Tænk det utænkelige og få et Familietjek.

Så kan du undgå nogle af livets ubehagelige
overraskelser for dig, din ægtefælle og dine børn.

Det koster 1.800-2.500 kr.

Telefon 33 96 97 98 · danskefamilieadvokater.dk

**Formålet
er å unngå
dette:**

§ 28 a. Med sambuarskap i lova her reknar ein at to personar over 18 år, som korkje er gift, registrert partner eller sambuar med andre, lever saman **i eit ekteskapsliknande forhold.**

Eit sambuarskap kan liggje føre jamvel om partane for ei tid bur frå kvarandre på grunn av utdanning, arbeid, sjukdom, opphald på institusjon eller andre liknande omstende. Ein reknar det ikkje som sambuarskap når to personar som etter ekteskapslova § 3 ikkje kan inngå ekteskap, lever saman.

Ein sambuar er etter denne lova kvar ein som lever i sambuarskap etter første, jf. andre ledd.

Definisjonen i al. § 28 a

Al. § 28 a første ledd:

Med sambuarskap i lova her reknar ein at to personar over 18 år, som korkje er gift, registrert partner eller sambuar med andre, lever saman i eit ekteskapsliknande forhold.

Definisjonen i al. § 28 a

- To personer
- Over 18 år (sml. al. § 48, el. § 1 a og husfskl. § 1)
- Partene må ikke være gift (med hverandre eller andre)
- Partene må ikke være registrert partner (med hverandre eller andre)
- Partene må ikke være samboer med andre
- Partene "lever saman" (sml. "særboere")
- Samlivet må være "ekteskapsliknande"

Ekteskapslignende: Nærmere presiseringer:

- Ikke et absolutt krav om felles økonomi
 - Prp. s. 46: ”Etter departementets vurdering ligger det i bestemmelsen ikke noe krav om at samboerne skal ha felles økonomi. At de har felles økonomi, vil likevel være ett av flere momenter som kan tale for at de lever i et ekteskapslignende forhold (selv om ektepar også kan ha atskilt økonomi).”
- Ikke krav om et seksuelt forhold
 - Prp. s. 46: ”I praksis vil et ekteskapslignende forhold gjerne innebære at partene har (eller iallfall har hatt) et seksuelt forhold til hverandre, men vurderingen av om lovens krav til ’ekteskapslignende forhold’ er oppfylt, bør skje uten å gå inn på partenes seksuelle forhold. ”
- Ikke krav om felles folkeregisteradresse
 - Prp. s. 46: ”Det er ikke noe formelt krav at de er folkeregistrert på samme adresse. Er de ikke det, vil det normalt være nødvendig med sterkere holdepunkter av annen art for å anse partene for å ha ’levd sammen.’”

Samboerdefinisjonen presiseringer:

- Al. § 28 a annet ledd:
- *Eit sambuarskap kan liggje føre jamvel om partane for ei tid bur frå kvarandre på grunn av utdanning, arbeid, sjukdom, opphald på institusjon eller andre liknande omstende. Ein reknar det ikkje som sambuarskap når to personar som etter ekteskapslova § 3 ikkje kan inngå ekteskap, lever saman.*

Legalarverett for samboere

§ 28 b. Den som var sambuar med den avdøde ved dødsfallet og har, har hatt eller ventar barn med den avdøde, har rett til arv svarande til 4 gonger grunnbeløpet i folketrygda ved dødsfallet, jamvel om det er livsarvingar etter arvelataren. Same retten til arv utan omsyn til livsarvingar har også den som har vore sambuar med den avdøde i minst dei siste fem åra før dødsfallet, dersom den avdøde har fastsett det i testament.

Sambuaren sin rett til arv etter første ledd første punktum kan berre avgrensast ved testament som han eller ho har fått kunnskap om før arvelataren døydde. Vilkåret om at den attlevande sambuaren må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje dersom det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle han eller henne.

Nyttar ein sambuar retten til uskifte etter § 28 c, skal det berre reknast med arv frå den førstavdøde til den lengstlevande sambuaren etter første ledd dersom uskiftebuet blir skift med dei andre arvingane til den førstavdøde medan den lengstlevande sambuaren lever.

Legalarverett for samboere med felles barn – al. § 28 b første pkt.

- Lovbestemt minste arv for samboere som:
 - har felles barn
 - venter felles barn
 - har hatt felles barn
- Legalarv 4G $(79\ 216 \times 4) = 316\ 864$
 - ”jamvel om det er livsarvingar” – går foran pliktdelsarv
 - Kan fratras ved testament som lengstlevende har fått kunnskap om, jf. al. § 28 b annet ledd

Alle kan ikke bli fornøyd...

Ingen løsning på strid om Stieg Larsson-arv

Publisert 11.12.09 - 09:13, endret 11.12.09 - 09:13 (© NTB)

Stieg Larssons samboer Eva Gabrielsson sier nei til tilbudet om 20 millioner kroner som den avdøde svenske suksessforfatterens far og bror har tilbudt henne. Dermed er arvestriden like uløst.

STRID: Stieg Larssons samboer Eva Gabrielsson godtar ikke tilbudet fra Larssons familie.

Gabrielsson har avvist milliontilbudet som skulle sørge for at det én gang for alle ble fred mellom de etterlatte, opplyste broren Joakim Larsson til nyhetsbyrået TT fredag. Larsson understreker at han og faren ikke hadde stilt noen krav om motytelser.

Stieg Larsson, som døde i november 2004, er berømt for sin trilogi med de to svært ulike hovedpersonene Michael Nyquist og Lisbeth Salander. De tre bøkene har solgt i 20 millioner eksemplarer bare i Europa.

Etter Larssons død oppsto det en forbitret debatt i mediene om hvem som var hans rettmessige arving. Rent juridisk sett skulle arven tilfalle faren og broren, ettersom Stieg Larsson og Eva Gabrielsson aldri giftet seg. Men Gabrielsson sier at Larsson kalte manuskriptene til suksessbøkene «pensjonen vår». Paret levde sammen i 30 år, men giftet seg ikke fordi Larsson mente Gabrielsson da kunne bli et mål for nynazistiske grupper han var kjent for å ha kartlagt. [Fra VG.NO]

Foto: Henrik
Hansson/Aftonbladet

Utvidet testasjonsrett for visse samboere uten fellesbarn – al. § 28 b (1) annet pkt.

- Barnløse samboere har fri testasjonsrett
- Ved livsarvinger kommer pliktdelsarven inn
- Samboere uten barn kan testamentere til fordel for hverandre på bekostning av (særkulls) livsarvinger:
- Al. § 28 b første ledd annet pkt. har først og fremst betydning for samboere som bare har særlivsarvinger (på begge sider)

Samboer *uten* felles barn kan bestemme fortrinnsrett til 4 G i testament

- En samboer uten felles barn *kan i testament bestemme* at samboeren skal ha arv på inntil 4 G som går foran livsarvingers pliktdelsarv, jf. § 28 b første ledd.
- Denne fortrinnsretten inntreer bare dersom samboerforholdet har vart i minst fem år.
- Det beror på en tolkning av testamentet om arvelateren har ment at samboeren skal ha fortrinnsrett fremfor særkullsbarna (al. § 65).

Eksempler al. § 28 b (1) 2. pkt:

- Boet er 1 200 000
- Friarven på $\frac{1}{3}$ gir 400 000
- Utvidet testasjonsrett gir ikke mer
- $4G = 316\ 864$

- Boet er 300 000
- Friarven på $\frac{1}{3}$ gir 100 000
- Utvidet testasjonsrett gir mer, $4G = 316\ 864$
- Særkullsbarna får ingenting

Samboerskapet må bestå ved dødsfallet

- Institusjonsopphold m.m. § 28 a annet ledd
- Bevisspørsmål om samboerskapet fortsatt består
- Skyldes utflyttingen studier eller samlivsbrudd?
- LH-2008-172266:

Testament forutsatte samboerskap. Bodde i samme hus, men fortsatt samboere? (mannen bodde i leilighet i sokkeletasjen, mens kvinnen bodde i resten av huset). Lagmannsretten kom til at det ikke var samboerskap

Statens arverett

§ 46 Har arvelateren ikke slektninger eller ektemake som arvar han og har han ikke gjort testament om arven, går arven til staten.

Fornyings-, administrasjons-
og kirke departementet,
Arbeidsgiverpolitisk avdeling

Arv etter testament

- Arven kan være kvalitativ eller kvantitativ.
- Kvalitativ refererer seg til bestemte ting
- Kvantitativ refererer seg til kroner og øre
- Skillet har særlig betydning i forhold til pliktdelsreglene

Kvalitative regler er ellers noe som hører hjemme i skifteretten og skifteloven, jf. naturalutleggsreglene i sl. §§ 61 flg

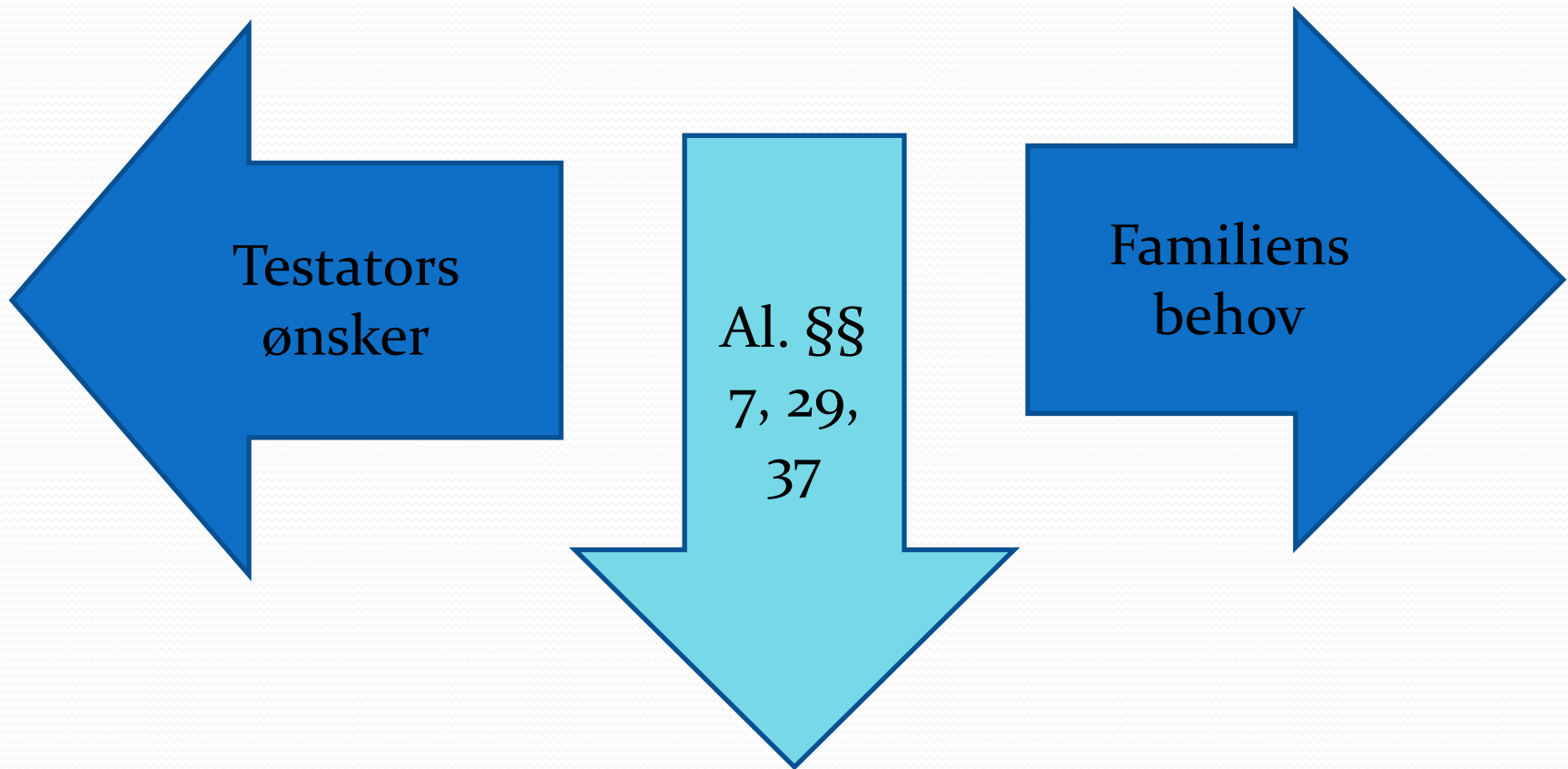
Forholdet mellom legalarv og testamentsarv:

Hovedregel: Fri testasjonsadgang, § 48

Unntak:

1. Minstearv for ektefelle, §§ 6 og 7
2. Forlodsrett, § 36, jfr. § 37
3. Livsarvingens pliktdel, § 29

Lovgivers interesseavveining:

Livs- og dødsdisposisjoner

- Etter arvelovens § 48 krever dødsdisposisjoner testaments form
- Alle dødsdisposisjoner må respektere livsarvingers pliktdel og forlodsrett og ektefellens minste arv.
- Derfor blir grensedragningen viktig.

§ 48 første ledd: ”Den som har fylt 18 år kan i testament fastsette kva som skal gjerast med det han let etter seg når han dør.”

Dødsdisposisjon (testament i vid forstand)

(Disposisjoner som tar sikte på å fordele arvelaterens eiendeler etter hans/hennes død)

Vanlige dødsdisp.
(testament i snever f.)

Arvepakter
(§56)

Døds-gaver
(§§ 35 og 53)

gjenkallelig (§ 57)

ugjenkallelige

§ 56. Testator kan med arvepakt binde seg til ikkje å gjere, endre eller tilbakekalle testament.

Om korleis arvepakt skal gjerast, gjeld reglane i §§ 48-52. Vil nokon som er umyndig gjere arvepakt, krevst dessutan samtykke frå overformynderiet i den mon arvepakta gjeld midlar som den umyndige ikkje rår over sjølv.

Frantzen, TfR 1996 s. 85–122

Andenæs, TfR 1984 s. 18–79

Formkrav og deres begrunnelse

- Grensen forberedelse og disposisjon
- Bevisstgjøring - solennitetshensynet (høytidelighet)
- Bevisshensynet – hva går disposisjonen ut på – notoritet (etterviserlighet)

§ 49. Når ikkje anna er fastsett i dette kapitlet, skal testament gjerast skriftleg med to vitner som testator har godtatt og som er til stades saman og veit at dokumentet skal vere testament. **Testator** skal, medan dei er til stades, skrive under dokumentet eller vedkjenne seg underskrifta. **Vitna** skal skrive namna sine på dokumentet medan testator er til stades og etter hans ønske.

Har vitna gitt testamentet påskrift om at reglane i første ledd er følgde, er dette prov nok, når ikkje særlege tilhøve gir grunn til å tvile på innhaldet i påskrifta.

Loven er ikkje til hinder for at fleire personar gjer felles testament. Heller ikkje er loven til hinder for at fleire personar gjer testament til føremon for kvarandre (gjensidig testament).

FORMKRAVENE VED TESTAMENT

§ 49.1 Når ikkje anna er fastsett i dette kapitlet, skal testament gjerast skriftleg med to vitner som testator har godtatt og som er til stades saman og veit at dokumentet skal vere testament.

Testator skal, medan dei er til stades, **skrive under** dokumentet eller **vedkjenne** seg underskrifta. Vitna skal skrive namna sine på dokumentet medan testator er til stades og etter hans ønske.

Stilltiende
vedkjenning er
normalt nok, Rt.
1991 s. 48.

Kan stå øverst og komme
først i tid, Rt. 1996 s. 98
(men da kreves uttrykkelig
vedkjenning)

§ 51. Hindrar brå og farleg sjukdom eller anna nødstilfelle nokon frå å gjere skriftleg testament etter § 49, kan han gjere testament **muntleg for to vitne som er til stades saman og som han har godtatt. Vitna bør straks setje opp testamentet skriftleg og saman gi påskrift om dei tilhøve som hindra at det vart gjort skriftleg testament.**

Er det ikkje råd å få tak i testamentsvitne, kan testator gjere testament med eit dokument som han **sjølv har skrive og underskrive.**

Testament etter første og andre ledd er ikkje lenger gyldig når testator i 3 månader etter at testamentet vart gjort, ikkje har vore hindra i å følgje reglane i § 49.

To typer nødtestament

Muntlig med vitner : § 51 første ledd

Skriftlig uten vitner (holografisk testamente): § 51 første
og annet ledd

Hindrar brå og farleg sjukdom eller anna nødstilfelle nokon frå å gjere skriftleg testament etter § 49, kan han gjere testament muntleg for to vitne som er til stades saman og som han har godtatt. Vitna bør straks setje opp testamentet skriftleg og saman gi påskrift om dei tilhøve som hindra at det vart gjort skriftleg testament.

Er det ikkje råd å få tak i testamentsvitne, kan testator gjere testament med eit dokument som han sjølv har skrive og underskrive.

...

Må være umulig, iflg.
Rt. 1984 s. 1425

Rt. 1974 s. 920: "Brå" tolkes i lys av "anna nødstilfelle"

Rt. 1984 s. 1425: Ved selvmord kreves plutselig inntruffet nødstilfelle (objektivt konstaterbart)

Selvmord kan være nødstilfelle, Rt. 1975 s. 97.

Testamentsvitnene

§52.1 Testamentsvitna skal vere minst 18 år og ikkje sinnssjuka eller i høg grad hemma i sjeleleg utvikling eller i høg grad sjeleleg svekte.

§ 61. Disposisjon i testament til føremøn for eit av testamentsvitna er ugyldig. Det same gjeld disposisjon til føremøn for ektemaken til eit testamentsvitne, for slektning i rett opp- eller nedstigande linje eller sysken, eller til føremøn for ektemaken til ein så nær slektning eller for ein like nær slektning til ektemaken til eit vitne. Adoptivbarn vert rekna for barn til adoptanten, og dei naturlege slektskapstilhøva til barnet skal det berre leggjast vekt på dersom vitnet kjende tilhøvet på testasjonstida.

Disposisjon i testament til føremøn for nokon som vitnet er i teneste hos på testasjonstida, er ugyldig. Som teneste vert og rekna funksjon som styremedlem og liknande i selskap, lag, stifting eller offentleg institusjon. Disposisjonen er likevel gyldig når tilknytninga er fjern og truleg ikkje har hatt noko å seie for innhaldet i testamentet.

Tolket strengt etter ordlyden i Rt. 2003 s. 198: Testamentsarvingen eide 15 av 16 aksjer i et selskap hvor han også var daglig leder og styreformann. Vitnet var ansatt i selskapet, men var ikke inhabil.

Rt. 2010 s. 691: Skjåk Sokn

- Testamentert til Skjåk kyrkjelyd v/soknerådet
- Vitner: Sognepresten og leder av menighetsrådet
- Sognepresten ikke i "teneste" (ansatt) i kirkesognet
- Medlem av menighetsrådet er "funksjon som styremedlem og liknande"
- Annet ledd tredje punktum: "tilknytninga er fjern og truleg ikkje har hatt noko å seie for innhaldet i testamentet"
- Fjern er ikke et selvstendig vilkår

Rt. 2010 s. 691 (fra avsnitt 36):

- ”Det sentrale må være om det kan utelukkes at vitnets tilknytning til den som er tilgodesett, kan ha virket inn på testamentets innhold. Den omstendighet at vitnets tilknytning er fjern, vil være et moment i en slik vurdering, men det bør heller ikke være noe mer. For at § 61 andre ledd tredje punktum skal nå sitt formål, må bestemmelsen etter min oppfatning forstås slik at en testamentarisk disposisjon ikke skal kjennes ugyldig dersom det i det enkelte tilfelle blir godtgjort med klar sannsynlighetsovervekt at vitnets tjenestemessige tilknytning til den tilgodesette ikke har virket inn på testamentets innhold. ”

Krever alle dødsdisposisjoner testaments form? Nei

- Endringer i formuesordningen (ektepakts form)
- Oppnevning av begunstiget etter fal. § 15-2
- Tilbakekall av testament, al. § 57 annet ledd
- Avkortning, al. § 38
- Fritak fra avkall kan også gis formløst

Alle disse disposisjonene fastsetter
hva som skal gjøres
med det arvelater etterlater seg
når ha dør, jf. al. § 48

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament **gjeld reglane i kapittel VIII.** Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen **dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde.** Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

Hva skjer når formkravene ikke er oppfylt?

- § 60: Testamentet blir ugyldig

Inhabilitet:

- § 61: Disposisjonen til fordel for det inhabile vitnet eller hans nærstående blir ugyldig

Mangler ved testasjonsevnen

- § 48 - må normalt være 18 år
- § 62 - sinnssyk, høy grad hemmet i sjelelig utvikling, eller sjelelig svekket.
 - Unntak: *usannsynlig* at det har hatt innvirkning.

§ 62.

Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når testator var sinnssjuk eller i høg grad hemma i sjeleleg utvikling eller i høg grad sjeleleg syekt då testamentet vart gjort, med mindre det er usannsynleg at sinnsstoda hans har hatt innverknad på innhaldet i disposisjonen.

For eksempel beruselse, Rt.
1975 s. 97

Mangler ved testasjonsviljen

§ 63 : "tvang, svik eller annen misleg påverknad eller ved misbruk av testators lettsinn, veikskap eller avhengige stilling"

- "misleg" = utilbørlig, dvs. uakseptabel
- vilkår: disposisjonen må være fremkalt ved påvirkningen , dvs. det må foreligge årsakssammenheng

Påvirkning og mas er OK, så hvor går grensen?

Der testator ikke lenger vurderer fritt, men er blitt et redskap for den andres vilje.

§ 63.

Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når disposisjonen er framkalla ved tvang, svik eller annan misleg påverknad eller ved misbruk av testators lettsinn, veikskap eller avhengige stilling.

Rt. 1991 s. 1414 (ugyldig)

Rt. 1999 s. 440 (gyldig)

Hovedregel: Ingen krav til innholdet i et testament - avtl. § 36 gjelder ikke!

Innholdsmangler § 64 (ødeleggelse mv.)

Andre unntak:

- Arveloven § 71 annet ledd annet punktum
- Grunnloven § 108
- NL 5-1-2 (strider mot lov og ærbarhet)

- Ulovlig å gi arv til Kvisler og Vigrid?

I det omstridte testamentet heter det at «nettobeløpet for leiligheten skal gå til organisasjoner og personer som arbeider mot fremmedinnvandring til Norge».

En slik formulering er i seg selv ikke ulovlig. Men det kan være ulovlig å gi arven til personer som tidligere er dømt for straffbare handlinger, ifølge jusprofessor Alf Petter Høgberg ved Universitetet i Oslo.

- Hvis man gir arv til personer som har begått straffbare handlinger i fortiden i sitt virke mot «fremmedinnvandring til Norge», fordi en anser at de også i fremtiden vil arbeide mot fremmedinnvandring til Norge», må en tolke det som en oppfordring til å fortsette denne virksomheten. Og det er ulovlig. Tildelingen vil derfor være rettstridig, sier Høgberg til Dagbladet.no. Høgberg mener det også vil kunne være ulovlig å gi arv til Vigrid og Norgespatriotene. Vigrids grunnlegger, Tore W. Tvedt, og Øyvind Heian i Norgespatriotene, har begge vært involvert i straffesaker.

Erik Gjems-Onstad kan ikke skjønne hvorfor det skulle være ulovlig å tildele arven til Ole Nicolai Kvisler, Norgespatriotene eller Vigrid.

- Jeg tviler på at dette er riktig. Det handler ikke om å gi penger som skal gå til ulovligheter. Om noen har gjort noe ulovlig i sitt liv, så er det ikke forbudt å gi dem penger resten av livet, sier Gjems-Onstad til Dagbladet.no.

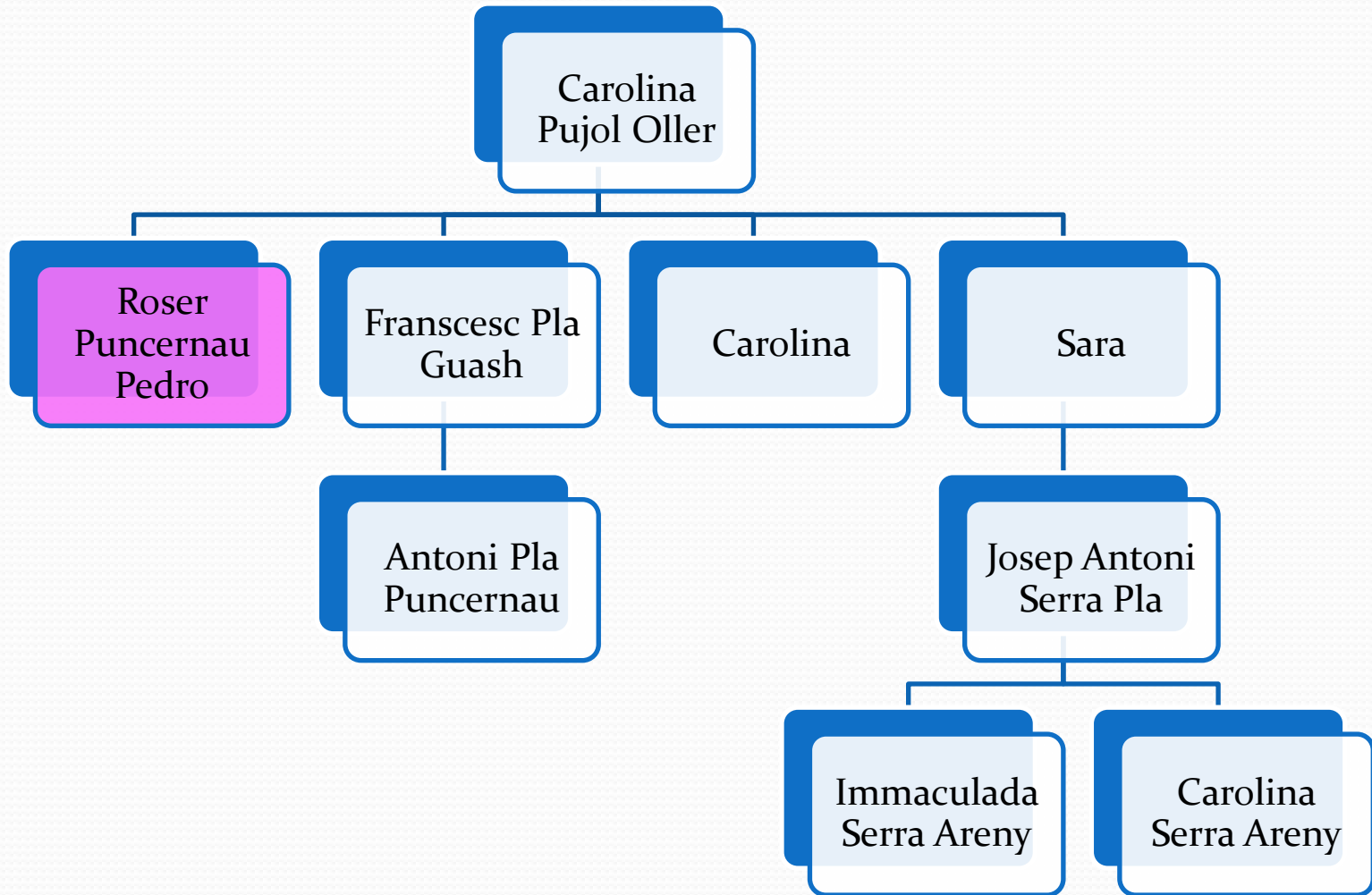
- Hvorfor skal det være ulovlig å gi en person som har sittet i fengsel i 10-15 år litt starthjelp i livet. Det vil være direkte umoralsk å ha en lovgivning som nekter for det, sier Gjems-Onstad.

Han understreker at det ikke er avgjort om Kvisler vil få en del av den omstridte arven eller ikke.

EMK og testamentsarveretten

- *Marckx v. Belgia* (13. juni 1979)
 - Barn født utenfor ekteskapet kunne ikke ved testament eller gave gis like mye som barn født i ekteska
- *Pla og Puncernau v. Andorra* (13. juli 2004)
 - Testament fra 1939 tilgodeså sønnen som primærarving
 - Arven skulle gå videre til sønnens ”son or grandson of a lawfull and canonical marriage” (sekundærarving)
 - Var det ikke slike arvinger, skulle arven gå tilbake til barn og barnebarn av testators andre barn
 - Sønnen giftet seg kanonisk (katolsk)
 - Adopterte en sønn, senere enn datter
 - Testator døde i 1949, sønnen døde i 1996

Pla og Puncernau v. Andorra

Pla og Puncernau v. Andorra

- Carolina og Immaculada gjorde krav på arven
- Anførte at Antoni ikke var ”son” i testamentets forstand
- Søstrene tapte i første instans, men vant i ankeinstansen
 - Forskjellig syn på hva som fulgte av ordlyden lest i konteksten testamentet ble skrevet i og i antagelser om testators intensjoner
- Saken ble ikke tillatt fremmet for konstitusjonsdomstol
- EMD: Innenfor ”family life” i EMK art. 8
- Spørsmål om ankedomstolens tolkning innbar krenkelse av EMK art. 8, jf. art. 14.

Pla og Puncernau v. Andorra

- Utg.pkt. nasjonale domstoler tolker nasjonal rett
- Bare konvensjonsstridig hvis de nasjonale domstolers vurdering av fakta eller nasjonal rett ”were manifestly unreasonable or arbitrary or blatantly inconsistent with the fundamental principles of the Convention”
- Motstridende tolkninger i andorranske domstoler
- EMD går ikke inn i bakgrunnsretten i Andorra
- Ingen holdepunkter for hva som var testators vilje
- Ikke nødvendig å tolke testamentet slik at det utelukket adoptivbarn
- Ingen objective or reasonable justification for tolkningen

Pla og Puncernau v. Andorra

- "Thus, even supposing that the testamentary disposition in question did require an interpretation by domestic courts, that interpretation could not be made exclusively in the light of the social conditions existing when the will was made or at the time of the testatrix's death, namely in 1939 and 1949, particularly where a period of fifty-seven years had lapsed. Where such a long period has elapsed, during which profound social, economical and legal changes have occurred, the courts cannot ignore these new realities."
- (premiss 62)

Arveloven § 64.

- ”Ein testamentarisk disposisjon er ugyldig når disposisjonen går ut på bruk eller øydelegging som openbert ikkje har noko fornuftig føremål. ”

Tolking av testamenter

- Tolking i snever forstand
 - Korrigering
 - Utfylling
- } Tolking som overbegrep

§ 65.

Testament skal tolkast i samsvar med det testator meinte.

Har feilskrift eller anna mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt.

§ 65 første ledd: Subjektivt tolkningsprinsipp: Hva mente testator?

Utfylling - hva ville testator ha ment om han hadde tenkt på situasjonen...? (the armchair principle)

□ Ulovfestede tolkningsprinsipper (eksempler: ordenes betydning i vanlig språkbruk med mindre noe annet kan antas, i mangel av annet arver de like meget, verdier til overs tilfaller legalarvinger, ved umulig formål faller testasjonen bort)

□ Lovfestede tolkningsprinsipper i § 66: tommelfingerregler *når det ikke er grunn til å tro at testator mente noe annet*

□ *Pla-dommen fra EMD setter visse grenser*

§ 66.

Når det ikkje er grunn til å tru at testator meinte noko anna, skal desse reglane gjelde:

1. Rekk ikkje arven til, skal den som er innsett til arving til ein særskild ting, gå føre den som skal arve ein pengesum.
2. Døyr ein testamentsarving før testator, eller kan arvingen av andre grunnar ikkje ta imot arven, går livsarvingane hans inn i hans stad, dersom dei kan ha rett til arv etter testator etter loven.
3. Har nokon sett inn ektemaken sin til testamentsarving, gjeld reglane i § 8 tilsvarande.
4. Den som er innsett til å arve ein særskild ting, kan ikkje krevje vederlag for hefte som kviler på tingen. Heller ikkje kan han krevje pengar dersom tingen ikkje finst i buet.
5. Er det meir enn eitt testament etter testator, gjeld alle, med mindre eit yngre testament kallar tilbake eller står i strid med noko som er fastsett før. Rekk ikkje buet til, skal nyare disposisjonar gå føre eldre.

Feilskrift og motivvillfarelse

§ 65 annet ledd "Har feilskrift eller anna mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt".

Vurderingstema ved motivvillfarelse:

Ville testator ha disponert annerledes om han hadde vært klar over det riktige forhold?

Kreves høy grad av sikkerhet før man kan korrigere innholdet, iflg. forarbeidene

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament gjeld reglane i kapittel VIII. Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde. **Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.**

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at tilbakekalling eller endring berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

§ 65.

Testament skal tolkast i samsvar med det testator meinte.

Har feilskrift eller anna **mistak gjort at eit testament har fått eit anna innhald enn testator meinte, skal testamentet gjelde slik testator meinte, når dette kan bli klårlagt.**

Uriktige og bristende forutsetninger

Skal det gjelde forskjellige beviskrav avhengig av om forutsetningen var uriktig da testamentet ble skrevet eller om den brister senere?

Nei, så lenge testator **ikke visste** om de endrede forholdene før han døde, er det liten grunn til å stille forskjellige krav til bevisene. (§ 65)

Men hvis testator **visste om** de endrede forholdene før han døde, stiller det seg annerledes: Det er særlig i slike tilfeller at det strenge beviskravet i § 57.2 (tvillaust) gjelder.

**Uriktige
forutsetninger**

§ 65

**Bristende
forutsetninger**

Nei

§ 65

Ja

**§ 57.2.2: krav
om "tvillaust"**

Betingelser og pålegg

- Utsettende (suspensive) betingelser:
 - Eksempel: Arvingen skal få arven på et bestemt tidspunkt
- Bortfallende (resolutive) betingelser:
 - Eksempel: Arvingen skal få et visst beløp et bestemt antall år
- Pålegg om hva arven skal brukes til
- Endringskompetanse i stiftelsesloven § 55 for Stiftelsestilsynet
- Asland, *Rådighetsbegrensninger*, FAB 2009 s. 29–52

Pliktdelsarv

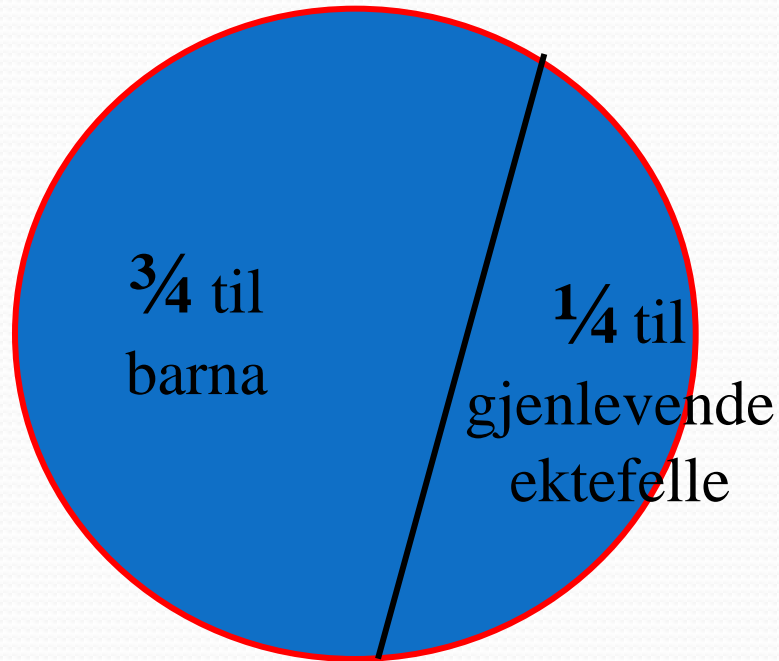
§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

Legalarven når ektefelle med barn dør:

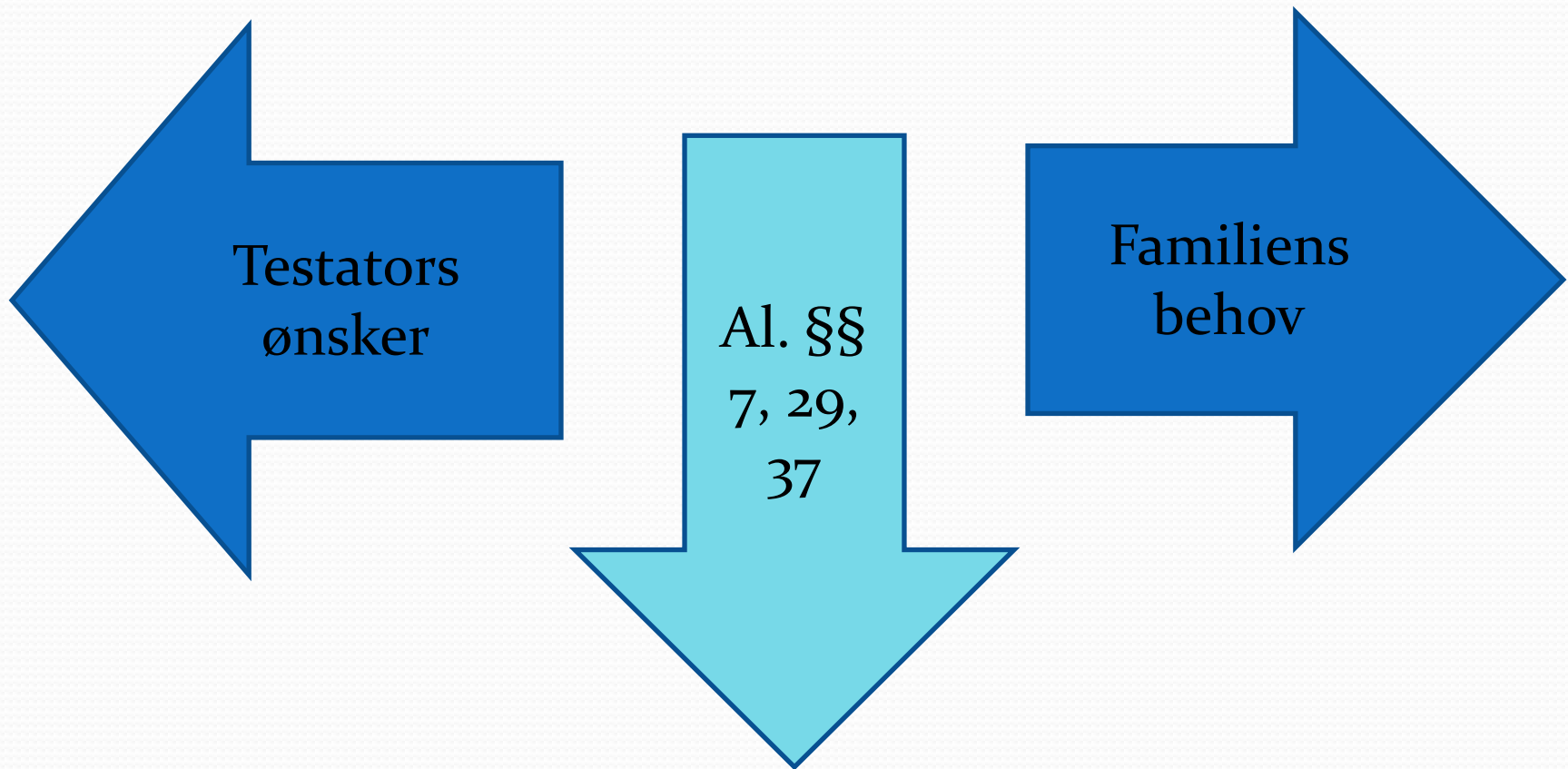

Pliktdelsarv er bare en problemstilling når arvelater har opprettet testament!

Pliktdelens tradisjonelle begrunnelse

- Sikre barna – foreldres forsørgelsesplikt
- Unngå forfordeling av barna - motvirke kamp om foreldrenes gunst
- Beskytte barna mot press (utdannelse, valg av ektefelle mv.)
- I det hele: sikre barnas uavhengighet – de kan planlegge sin fremtid
- Av særlig betydning for særkullsbarn

Lovgivers interesseavveining:

Kritiske vurderinger

- Det prinsipielle – det er foreldrenes midler som de råder fritt over ved livsdisposisjoner
- Det er ikke spørsmålet om barnets arverett det gjelder – men om de skal et ubetinget krav på noe når foreldrene ikke ønsker at de skal arve
- Barna er i det store flertallet av tilfelle voksne – normalt i 50-årene og eldre
- Forsørgelsesargumentet
- Forfordeling mulig innen dagens regelverk
- ”Den alminnelige rettsoppfatning” Hvilke verdier bør samfunnet støtte opp om?
Signalfunksjonen

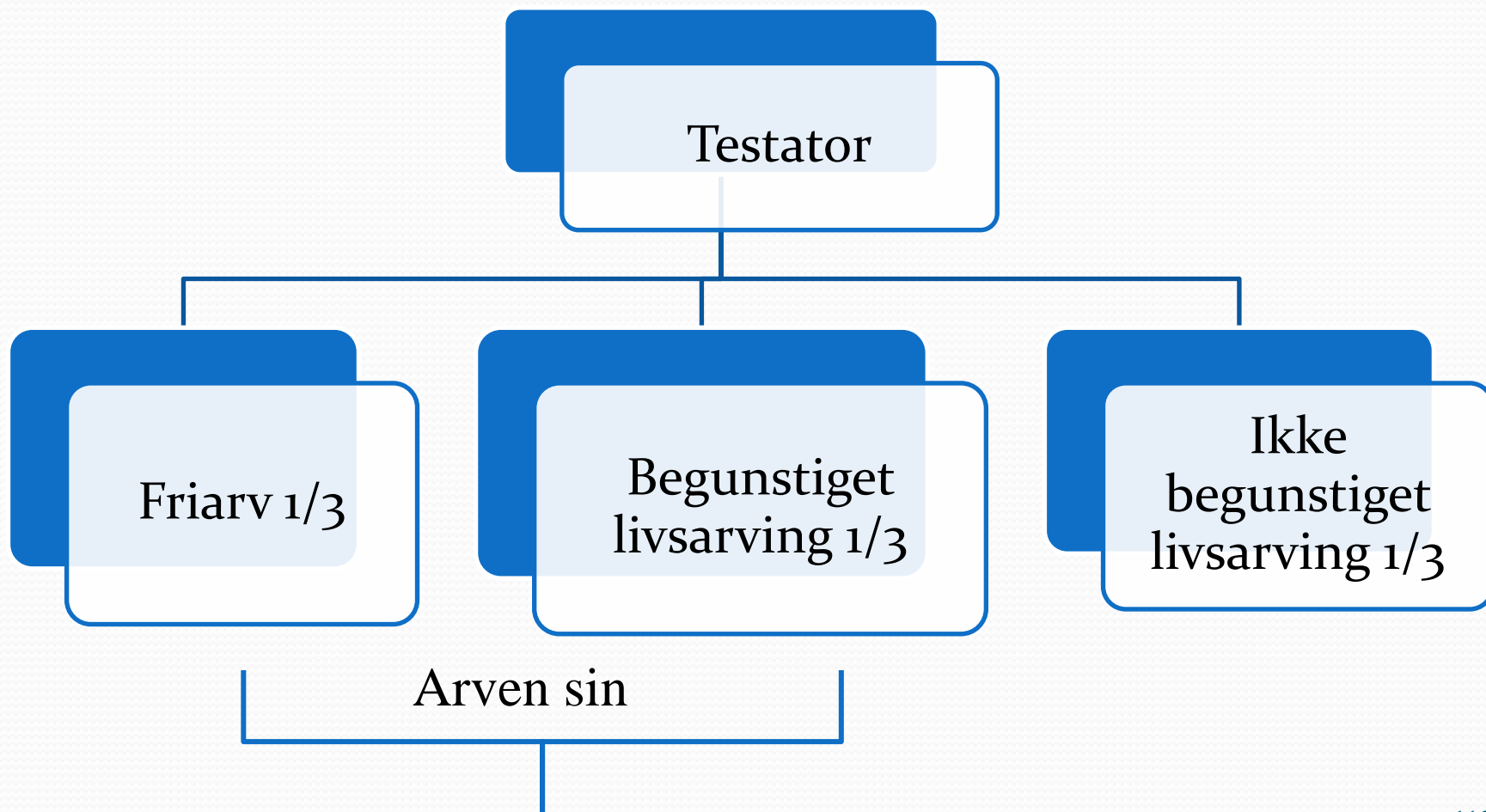
§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

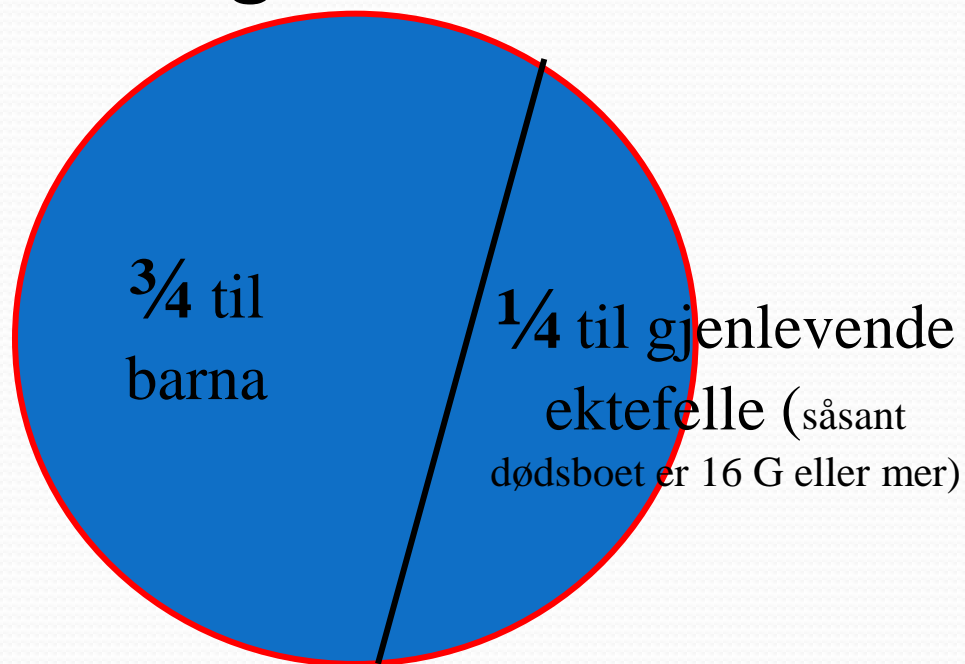
§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

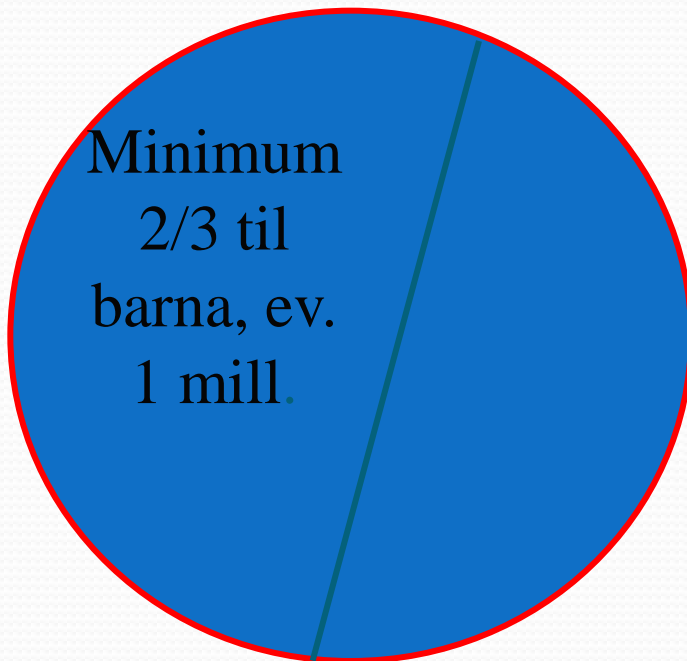
Al. § 30 "arven sin"

Legalarven når ektefelle med barn dør, jf. al. § 1 og § 6

Pliktdelsreglene har bare betydning når arvelater **har skrevet testament**

Pliktdelsarv

I. Kvantitativ grense: $\frac{2}{3}$, men maks. 1 mill kr. pr. barn og 200 000 kr. pr. barnebarn osv.

*Merk: $\frac{2}{3}$ dels-grensen er absolutt: Testator skal **alltid** ha minst $\frac{1}{3}$ som friarv i forhold til barna*

II. Kvalitativ grense:

Hovedregel: Kan ikke råde over boets **gjenstander** innenfor pliktdelsgrensen

Unntak: § 30 (fordele gjenstander til livsarvinger)
§ 31 (særeie), § 32 (båndleggelse), osv

Merk: "rå over" omfatter også bestemmelse om **total bruksrett**

Pliktdelsvernets kvalitative side

- Al. § 29 annet ledd
- ”ikkje ... rå over”
- Rt. 1948 s. 359
- Kan ikke råde over en gjenstand som er verdt mer enn det testator kan råde over kvantitativt
- Forkjøpsrett, bruksrett

Formue 3 millioner.

Bolig 2. millioner.

Bruksrett 1. million

Bruksrett i strid med § 29 (2)

§ 29. To tredjepartar av formuen til arvelataren er pliktdelsarv for livsarvingane. Men pliktdelsarven er aldri større enn 1.000.000 kroner til kvart av barna til arvelataren eller til kvart barns linje, likevel såleis at grensa for ein fjernare livsarving er minst 200.000 kroner til kvar einskild.

Arvelataren kan ikkje i testament rå over pliktdelsarv med mindre det er særleg heimel for det.

§ 30. Arvelataren kan i testament gi ein livsarving rett til å få arven sin utlagd i nærare fastsette eignelottar.

§ 31. Arvelataren kan i testament fastsetje at også pliktdelsarv etter han skal være særeige for arvingen.

Beregning av pliktdel

Verdsettelsesprinsipp: Sl. § 125: **omsetningsverdi**
Plikt del beregnes av boets netto (etter fradrag for avdødes eventuelle gjeld)

Verdsettelsestidspunkt:

(1) Bare arvinger (loddeiere) i skiftelovens forstand:

Utlodningstidspunkt

(2) Også legatarer: Spørsmålet om legatet er innenfor friarven, besvares ut fra en verdsetting på

dødsfallstidspunktet

MERK: Forlodsrett etter § 36 reduserer friarven, og ikke pliktdelsarven, jfr. § 37.

§ 37. Forlottsretten til barna etter § 36 kan ikkje gjerast mindre med testament. Reglane i § 29 andre ledd og §§ 31-34 gjeld likevel tilsvarande.

Forlottsretten skal oppfyllast i buet før annan arv, men er utan innverknad på dei rettane attlevande ektemake har etter skifteloven. **I pliktdelsarv kan forlottsretten berre oppfyllast så langt midlane elles i buet ikkje rekk til.**

Pliktdelen og livsforsikringer mv.

Forsikringsavtaleloven 16. juni 1989 nr. 69 (Fal.)

Hvis forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen:

Fal. § 15-1 annet ledd : ”En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen”.

- Forsikringen holdes utenfor skifteoppgjøret mellom gjenlevende ektefelle og arvingene
- Forsikringsbeløpet holdes da også utenfor den masse pliktdelen skal beregnes av.

Fal. § 15-1. (retten til selskapets ytelser når forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen)

Dersom forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen på annen måte i samsvar med reglene i dette kapitlet, gjelder reglene i annet til sjette ledd.

En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen. Dette gjelder likevel ikke hvis det før dødsfallet var avsagt dom for eller gitt bevilling til separasjon eller skilsmisse, selv om avgjørelsen ikke er rettskraftig eller endelig. En forsikringssum som tilfaller ektefellen, regnes ikke til de midler som skal deles likt etter ekteskapsloven § 77, jf § 58, hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet i samsvar med arveloven kapittel III.

En forsikringssum som ikke tilfaller ektefelle etter reglene i annet ledd, tilfaller arvingene etter lov eller testament. Satt forsikringstakeren i uskiftet bo på grunnlag av ekteskap i samsvar med arveloven kapittel III, inngår forsikringssummen i de midler som skal deles likt mellom førsteavdødes og lengstlevendes arvinger, jf arveloven § 26 første ledd første punktum.

Er utbetalingen av et beløp knyttet til det vilkår at bestemte personer er i live, tilfaller beløpet dem.

Har flere personer tegnet forsikring i fellesskap, og forsikringssummen kommer til utbetaling når den første av dem dør, tilfaller forsikringssummen den eller de gjenlevende av forsikringstakerne. Flere gjenlevende deler forsikringssummen likt, hvis ikke noe annet er avtalt.

En forsikringssum som forfaller ved en annen begivenhet enn forsikringstakerens

Oppnevne av begunstiget

- FAL § 15-2: Den begunstigede mottar forsikringssummen, er forsikringstakeren gift, bør ektefellen varsles.
- Gjenkallelig og ugjenkallelig begunstiget, FAL § 15-2 annet ledd.

Livsforsikringskrav forts.

- En begunstiget får forsikringssummen ut ubeskåret, fal. kap. 15 (særlig aktuelt for samboere)
- Ektefellen får forsikringen ubeskåret, når intet annet er bestemt (fal. § 15-1 annet ledd)
- Rt. 2003 s. 92 (VerdiKonto-dommen) - sparesaldo omfattes også av § 15-1.
- Sikkerhetsventil i fal. § 15-6: "klart urimelig"

Kapittel VI. Avkorting i arv og avtale om arv.

§ 38. Har arvelataren gitt ein livsarving ei monaleg gåve utan at dei andre livsarvingane har fått tilsvarande verdiar, skal gåva avkortast i arven til mottakaren som forskot dersom arvelataren har fastsett det eller det blir godtgjort at avkorting vil vere i samsvar med føresetnadene til arvelataren. Det som her er fastsett om gåver, gjeld på same måte for forsikring og utlegg e.l. til føremon for ein livsarving. Utlegg til underhald, sjukehjelp og utdanning blir ikkje rekna som forskot når det berre gjeld oppfylling av den plikt foreldre har til oppfostring av barna.

Avkortning § 38 flg.

- Begrunnelse: Unngå forfordeling mellom livsarvinger
- "monaleg" (betydelig) – "klart preg av særbezugunstigelse"
- "godtgjort": må ha *positive holdepunkter*
- Eks: kalt for "arveforskudd" eller gitt uttrykk for at de skal arve likt

Regneeksempel - avkortning

Dødsboet er på **790`**

Tre livsarvinger: A, B, og C

A har fått arveforskudd på **200`**

Beregning av avkortning

$$790` + 200` = \mathbf{990`} : 3 = \mathbf{330`}$$

A får $(330 - 200) = \mathbf{130`}$ B får **330`** C får **330`**

Et annet spørsmål: Skal pliktdelsbrøken og ektefellearven på $\frac{1}{4}$ -del regnes av 790' eller 990'?

Svar: Se § 43 – regnes av 790' når ikke annet er avtalt

Kapittel VI. Avkorting i arv og avtale om arv.

§ 38. Har arvelataren gitt ein livsarving ei monaleg gåve utan at dei andre livsarvingane har fått tilsvarende verdiar, skal gåva avkortast i arven til mottakaren som forskot dersom arvelataren har fastsett det eller det blir godtgjort at avkorting vil vere i samsvar med føresetnadene til arvelataren. Det som her er fastsett om gåver, gjeld på same måte for forsikring og utlegg e.l. til føremon for ein livsarving. Utlegg til underhald, sjukehjelp og utdanning blir ikkje rekna som forskot når det berre gjeld oppfylling av den plikt foreldre har til oppfostring av barna.

§ 43. Når ikkje anna er avtalt, har ikkje avkorting etter reglane i §§ 38-42 noko å seie for den rett attlevande ektemake har til part av buet og for retten til arvelataren til å rå over arven med testament.

Uskifte – alternativ beskyttelse av ektefelle og samboer

Ektefeller: Arveloven kap. III
Samboere: Arveloven kap. III A

Bakgrunnen for retten til uskifte

Ekteskapsloven

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

§ 76. Når deling skal skje.

Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

§ 77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.

Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. **Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.**

Arvingene etter den førstavdøde kan heller ikke kreve:

- a. forlods uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
- b. vederlag etter § 63 eller
- c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

Forhold som kan tale mot uskifte:

- Skjevdelingsverdier størst hos gjenlevende, jf. el. § 77.1.2.
- Yngre gjenlevende, jf. §§ 17 og 23
- Mindre boer, jf. minstearven i § 6
- Livsforsikringssum til gjenlevende, fal. § 15-1.2
- -
- -

Fal. § 15-1. (*retten til selskapets ytelser når forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen*)

(1) Dersom forsikringstakeren ikke har disponert over forsikringen på annen måte i samsvar med reglene i dette kapitlet, gjelder reglene i annet til sjette ledd.

(2) En forsikringssum som forfaller ved forsikringstakerens død, tilfaller ektefellen. Dette gjelder likevel ikke hvis det før dødsfallet var avsagt dom for eller gitt bevilling til separasjon eller skilsmisse, selv om avgjørelsen ikke er rettskraftig eller endelig. En forsikringssum som tilfaller ektefellen, regnes ikke til de midler som skal deles likt etter ekteskapsloven § 77, jf § 58, **hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet i samsvar med arveloven kapittel III.**

(3) En forsikringssum som ikke tilfaller ektefelle etter reglene i annet ledd, tilfaller arvingene etter lov eller testament. Satt forsikringstakeren i uskiftet bo på grunnlag av ekteskap i samsvar med arveloven kapittel III, inngår forsikringssummen i de midler som skal deles likt mellom førsteavdødes og lengstlevendes arvinger, jf arveloven § 26 første ledd første punktum.

...

ALTERNATIVET ER SAMMENSATT SKIFTE

I. Deling etter ekteskapslovens § 77:

Avdødes boslodd

**Gjenlevendes
boslodd**

II. Deling etter arveloven:

+

Avdødes særeie

=

DØDSBOET

Arving 1

Arving 2

Arving 3

Én vil normalt
være
ektefellen

Kapittel III. Uskifte

§ 9. Når den eine ektemaken dør, har attlevande ektemake rett til å ta over felleseiga uskift med førstavdødes andre arvingar etter loven.

Tilsvarende rett har attlevande ektemake med omsyn til særeige dersom det er fastsett i ektepakt (jfr lov om ekteskap § 43) eller når arvingane gir samtykke. Nyttar ektemaken denne retten, hører også hans eiga særeige til uskiftebuet om ikkje anna er fastsett i ektepakt eller i avtale med arvingane, eller særeiga har grunnlag i påbod av givar eller arvelatar. For arving som er umyndig, må samtykke etter første punktum gis av overformynderiet, som i tilfelle også må samtykkje i avtale med arvingane som nemnd i andre punktum. Er buet til arvingen under konkurshandsaming, kan samtykke etter første punktum her berre gis med samtykke frå tingretten.

§ 10. I høve til særskilt livsarving (særkullbarn eller livsarving til særkullbarn) etter avdød ektemake har attlevande ektemake berre rett til uskifte når den særskilde livsarvingen samtykkjer. Er den særskilde livsarvingen umyndig, krevst det samtykke frå overformynderiet. Overformynderiet bør som regel berre samtykkje når det meiner det vil være til gagn også for den særskilde livsarvingen at attlevande ektemake får rett til uskifte. Er buet til arvingen under konkurshandsaming, kan samtykke etter første punktum her berre gis med samtykke frå tingretten.

§ 11. Har førstavdøde ektemake i testament gitt uttrykk for at ein eller fleire av **livsarvingane** bør ha heilt eller delvis arveoppgjer, kan **retten** om det blir kravt, fastsetje at buet heilt eller delvis skal skiftast med samsvarande oppgjer til alle arvingar. Ved avgjerda skal det takast omsyn både til arvingane og attlevande ektemake.

Er nokon som **ikkje er livsarving** tilgodesedd i testament, eller er det der fastsett at andre enn livsarvingar skal ha arveoppgjer, gjeld reglane i §§ 9 og 10 om rett til uskifte berre så langt det høver med testamentet.

§ 17. Alt som attlevande ektemake blir eigar av, går inn i uskiftebuet. Dette gjeld likevel ikkje slikt som er særeige for attlevande av di det er fastsett i ektepakt mellom ektemakane eller av di det er fastsett av givar eller arvelatar i samsvar med ekteskapslova § 48. Har attlevande tatt over særeige til den avdøde i uskifte etter § 9 andre ledd, gjeld reglane der på tilsvarande måte.

.....

§ 20. Attlevande ektemake blir personleg ansvarleg for skyldnader som kvilte på avdøde ektemake. Han kan utferde proklama etter kapittel 12 i skifteloven

Rt. 1967 s. 959 – ingen ”angrefrist”.

§ 18. Attlevande ektemake rår **i levande live** som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I **testament** kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans eigne arvingar når han døyrr (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte eignelottar som ikkje førstavdøde særskilt har ført inn i buet.

Rådigheten over uskifteboet

- **Livsdisposisjoner:**

Hovedregel: Fri rådighet, § 18.1

Unntak § 19, § 21 og § 24.2

- **Dødsdisposisjoner**

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans eigne arvingar når han døyr (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte eignelottar som ikkje førstavdøde særskilt har ført inn i buet.

Rt. 2004 s. 777 (Odden-dommen):
Siktes bare til lovens regler (§19, § 21 og § 24.2) – ikke testament.
Normalt ingen lojalitetsplikt

Rådigheten under uskifte

- Al. § 18 (1) ”rår i levande live som ein eigar”
 - Gjenlevende er eier av uskifteboet
- Al. § 18 (1) ”med dei atterhald som særskilt er fastsette”
 - Eierrådigheten er negativt avgrenset
- Al. § 18 (2) Rådigheten ved testament

§ 19. Attlevande ektemake som sit i uskift bu, må ikkje utan samtykke frå arvingane gi bort fast eiendom, eller gi andre gåver som står i mishøve til formuen i buet.

Har ektemaken gitt slik gåve utan samtykke, kan kvar av arvingane få gåva omstøytt ved dom dersom gåvemottakaren skjøna eller burde ha skjøna at ektemaken ikkje hadde rett til å gi gåva. Søksmål må reisast innan eitt år etter at arvingen fekk kunnskap om gåva.

Bli kravet om omstøyting gjort gjeldande medan buet er under offentleg skifte, kan det avgjerast av tingretten i samsvar med lov om skifte § 11 andre ledd. Kravet må være sendt inn til tingretten innan eitt år etter at arvingen fekk kunnskap om gåva.

Det som framanfor er fastsett om gåver, gjeld og for sal eller anna som inneheld ei gåve.

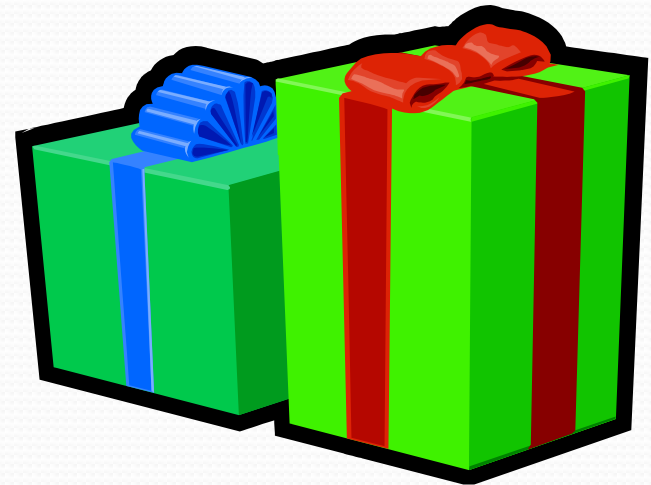

Begrensninger i adgangen til å gi gaver

- Hensyn bak begrensninger i gaveadgangen – og bak rådighetsbegrensningene generelt
 - Uskifte er begrunnet i gjenlevendes behov for et hjem og midler til forsørgelse
 - Ved å gi større gaver undergraver gjenlevende sitt eget eksistensgrunnlag
 - Unngå at delingsgrunnlaget svekkes unødige
 - Balansere hensynet til gjenlevendes handlefrihet mot hensynet til arvingenes arveforventning

Tradisjonell definisjon av gave:

- Vederlagsfri formuesoverføring
- I den hensikt å berike mottakeren (gavehensikt)

Vederlagsfri formuesforskyvning

- Fullt vederlag utelukker gave
- Delvis vederlag utelukker ikke gave
 - Al. § 19 (4) ”sal eller anna som inneheld ei gåve”
- Disposisjoner mot fullt vederlag kan også skade beskyttelsesverdige interesser
 - Hensynet til kontraktsmotparten veier tungt
- Vederlagsdisposisjoner kan rammes av § 24 og § 27
 - Urimelig høyt forbruk, gjeldsstiftelse, kausjon mv.

Gavehensikt

- Utad fremstå som en akt av gavmildhet
- Den alminnelige oppfatning av forholdet – ikke givers innerste ønsker og beveggrunner
- Gavehensikt er misvisende – det leder tanken mot at berikelse av en annen må være giverens formål med disposisjonen.

Gavehensikt fortsetter

- Vilkårets formål er å holde visse disposisjoner uten fullt vederlag utenfor gavesfæren
- En dårlig handel er ikke (nødvendigvis) gave
 - Avtalelovens ugyldighetsregler kan komme inn
 - Grunn til å være på vakt overfor ”dårlige handler” mellom nære familiemedlemmer
- Avtaler med stort potensial for ulikevekt
 - Pleieavtaler, bruksrett, mv.

Gaven må være kvalifisert i art eller omfang

- Al. § 19 oppstiller ikke et absolutt gaveforbud
- Gave som består i fast eiendom
- Gave som står i mishøve til formuen i buet

Misforholdsvurderingen

- Utgangspunkt: Matematisk beregning
 - Gaven vurdert mot boets nettoverdi på gavetidspunktet
- Giertsen: 15–20 % Begrunnet i testasjonskompetansen under uskifte med livsarvinger er 16,67 % (Generasjonsskifte s. 374)
- Lødrup: ”i faresonen når gaven passerer 20 % av boets formue” (Arverett, 5. utg. 2008 s. 377)
- Asland, Uskifte: Faresone fra 10–30 %
 - Mindre enn 10 % (aldri omstøtelse)
 - Mer enn 30 % (nesten alltid omstøtelse)

Omstøtelse av gaver forutsetter:

- Overskridelse av gavekompetanse
 - Mishøve eller fast eiendom
- Rettidig søksmål fra og mot rette vedkommende
 - Ett år fra arvingen fikk kunnskap om gaven
 - Både gavemottager og gjenlevende må saksøkes Rt. 2010 s. 1361
 - Se Thomas Eeg, *LoR* 2011 s. 383-403
- Ond tro hos gavemottageren

Hvilke forhold må den gode tro omfatte?

Rt. 1982 s. 948 (s. 954):”Det er ikke helt klart hvilke krav loven her stiller til innholdet av gavemottakerens gode tro. Slik jeg oppfatter loven, må det være tilstrekkelig til omstøtelse at ankemotparten kjente til at moren satt i uskifte og var kjent med de faktiske forhold for øvrig som bevirket at dette måtte bli å anse som et gavesalg. Hvorvidt han hadde klart kjennskap til hvilke grenser loven setter for gjenlevendes disposisjonsrett, kan i denne sammenheng ikke tillegges nevneverdig vekt.”

Hvilke forhold må den gode tro omfatte? - Aktsomhetsnormen

- Rt. 2010 s. 1361 (avsnitt 31): ”Etter lovens ordlyd vil også aktsom villfarelse om de rettslige grensene for gjenlevendes disposisjonsadgang hindre omstøtelse. De høyesterettsavgjørelsene jeg nettopp nevnte [Rt. 1982 s. 948, Rt. 1997 s. 1037 og Rt. 2006 s. 776] gir imidlertid uttrykk for at slik villfarelse ikke skal tillegges ’nevneverdig vekt’. Jeg er enig i dette.”

Hvilke forhold må den gode tro omfatte? - Aktsomhetsnormen

- Rt. 2010 s. 1361 (avsnitt 32): ”Det sentrale spørsmål i vår sak er om C var i aktsom god tro med hensyn til eiendommens verdi. Vurderingen må bygge på situasjonen slik den fortonte seg for henne på overdragelsestidspunktet. Og normen må ta høyde for at verdivurderinger kan inneholde betydelige elementer av både usikkerhet og skjønn. Den må også tilpasses Cs forutsetninger for å vurdere verdiforholdene, og hvilken foranledning situasjonen alt i alt ga til å foreta ytterligere undersøkelser.”

§ 21. Sit attlevande ektemake i uskift bu, kan han berre gi fullt eller delvis arveoppgjer til ein eller fleire av arvingane når alle arvingane får like stor del av arvelottane sine eller har gitt samtykke. For umyndige arvingar må overformynderiet samtykkje.

Er det gitt nokon arving fullt eller delvis arveoppgjer utan at reglane i første ledd er følgde, kan kvar av dei andre arvingane krevje tilsvarande oppgjer. Er ektemaken ikkje villig til å gi slikt oppgjer, kan arvingane krevje at buet skal skiftast.

Har ein arving fått særoppgjer som ikkje er endeleg arveoppgjer, skal det ved seinare skifte gjerast frådrag i arvelotten hans etter reglane i §§ 39-42 om avkorting i arv så langt dei høver.

Rt. 2001 s. 683: Det arvingene har krav på etter loven – *ikke* etter et testament

Forholdet til al. § 19

- Ingen frister i al. § 21
- Ikke krav om misforhold, men arveoppgjør
- Arvingene kan velge mellom §§ 19 og 21
- Al. § 21 kan ramme gjenlevende hardere enn al. § 19

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans egne arvingar når han dør (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte eignelottar som ikkje førstavdøde særskilt har ført inn i buet.

HUSK: Ingen skjevdeling når uskifteboet skiftes, el. § 77 annet ledd annet punktum.

dvs. normalt halvparten av felleseiet

Den kvantitative testasjonsretten – eksempel

Marte sitter i uskifte og uskifteboet er på **1.8 mill. kroner**. Hun har ett barn, Lars. Hun vil gjerne testamentere **så mye som mulig til Røde Kors**.

Hvor mye kan hun fritt testamentere over?

I utgangspunktet kan hun testamentere en halvpart av uskifteboet, dvs. kr. 900 000, jfr. § 18 2.1 og § 26.1.

Men av dette har livsarvingen, Lars, krav på 2/3-deler, dvs. kr. 600 000 som pliktdelsarv jf. § 29.

Konklusjon: Hun kan derfor fritt testamentere over resten, dvs. **kr. 300 000.**

§ 18. Attlevande ektemake rår i levande live som ein eigar over alt som høyrer til buet, med dei atterhald som særskilt er fastsette.

I testament kan attlevande rå over ein så stor part av buet som skal gå til hans eigne arvingar når han døyr (jfr. § 26), så langt det ikkje strider mot reglane om pliktdel. Med dei same atterhald kan han i testamentet rå over bestemte **eignelottar** som ikkje førstavdøde **særskilt har ført inn** i buet.

eneeier

§24. Attlevande ektemake kan når som helst krevje heilt eller delvis skifte av buet med samsvarande oppgjer til alle arvingar.

Ein arving kan krevje skifte av buet når attlevande ektemake forsømer oppfostringsplikta si mot han eller fer misleg åt så buet minskar unødige eller blir utsett for vesentleg minking.

Rt. 2008 s. 1484: ikke misleg (utilbørlig) adferd

Kort oppsummering av uskiftekapittelets rådighetsbegrensninger og sanksjoner

- Al. § 18 (2) Begrenset testasjonskompetanse
→ Testasjonen settes helt eller delvis til side
- Al. § 19 Begrenset gavekompetanse
→ Omstøtelse
- Al. § 21 Begrenset adgang til å gi arveoppgjør
→ tilsvarende oppgjør, skifte eller avkortning
- Al. § 24 (2) Misbruk av uskifteboet
→ Skifte
- Al. § 27 (1) Misbruk av uskifteboet m.m.
→ Vederlag
- Al. § 27 (2) Tapping av uskifteboet til egen fordel
→ Vederlag

Skifte av uskifteboet

Skiftes det mens gjenlevende lever, deles felleseiet etter regelen i **ekteskapsloven § 77**.

Gjenlevende tar i tillegg arv, jf. § 26 første ledd siste punktum

Ekteskapsloven

Kapittel 15. Oppgjøret ved den ene ektefellens død

§ 76. Når deling skal skje.

Når den ene ektefellen er død, deles ektefellenes formue mellom lengstlevende ektefelle og avdødes arvinger etter reglene i dette kapitlet, dersom ikke den lengstlevende nytter retten til å sitte i uskiftet bo, eller noe annet følger av lov, testament, avtale mellom ektefellene eller bestemmelse av en giver eller arvelater. Deling kan kreves av lengstlevende ektefelle og av avdødes arvinger.

77. Forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger.

Når ektefellenes formue skal deles mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger, gjelder reglene i kapittel 12 og §§ 46 andre ledd og 72 tilsvarende. **Skjevdeling etter § 59 kan likevel ikke kreves ved skifte av et uskiftet bo.**

Arvingene etter den førstavdøde kan heller ikke kreve:

- a. forlods uttak etter § 61 bokstavene a, c og d,
- b. vederlag etter § 63 eller
- c. lempning etter §§ 46 andre ledd eller 65.

Om forholdet ellers mellom den gjenlevende ektefellen og avdødes arvinger gjelder reglene i skifteloven og arveloven.

§ 26. Ved skifte mellom arvingane til førstavdøde og arvingane til lengstlevande skal uskiftebuet delast likt mellom kvar arving-gruppe når ikkje anna er fastsett. Bli buet skift medan lengstlevande ektemake lever, har lengstlevande rett til arv etter § 6 i tillegg til sin eigen part.

Har lengstlevande overtatt særeige i uskift bu med grunnlag i ektepakt, skal skifte gå for seg på grunnlag av verditilhøvet av særeigemidlane til ektemakane på den tid då uskiftet tok til, om ikkje anna følgjer av ektepakta. Er det i slike tilfelle felleseige og, skal tilhøvet mellom verdien av særeigemidlane til ektemakane med tillegg av den halvpart kvar av dei skal ha av felleseiga leggjast til grunn for skiftet. Har lengstlevande tatt over særeige i uskift bu med samtykke frå arvingane, skal det skiftast på denne måten om ikkje anna er avtalt.

.....

Skifte av uskifteboet (forts.)

- Arvelovens **§ 26 første ledd** forutsetter at ektefellene har **felleseie** (eventuelt også særeie som *ikke* går inn i uskifteboet):
 - Likedeling mellom arvingegruppene ved lengstlevendes død.
 - Eventuelt særeie blandes ikke inn.

§ 26. Ved skifte mellom arvingane til førstavdøde og arvingane til lengstlevande skal uskiftebuet delast likt mellom kvar arving-gruppe når ikkje anna er fastsett. Blir buet skift medan lengstlevande ektemake lever, har lengstlevande rett til arv etter § 6 i tillegg til sin eigen part.

Har lengstlevande overtatt særeige i uskift bu med grunnlag i ektepakt, skal skifte gå for seg på grunnlag av verditilhøvet av særeigemidlane til ektemakane på den tid då uskiftet tok til, om ikkje anna følgjer av ektepakta. Er det i slike tilfelle felleseige og, skal tilhøvet mellom verdien av særeigemidlane til ektemakane med tillegg av den halvpart kvar av dei skal ha av felleseiga leggjast til grunn for skiftet. Har lengstlevande tatt over særeige i uskift bu med samtykke frå arvingane, skal det skiftast på denne måten om ikkje anna er avtalt.

.....

Ekteskapsloven

§ 43. *Rett til uskifte med formue som er særeie.*

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at den lengstlevende skal ha rett til å sitte i uskiftet bo med særeie, eller med deler av særeie, jf § 42.

Bruker den lengstlevende ektefellen retten til uskifte etter denne paragrafen, går også hans eller hennes egen formue som er særeie, inn i uskifteboet dersom ikke annet er avtalt ved ektepakt.

Ved opphør av uskiftet skal delingen skje etter reglene i arveloven § 26 andre ledd dersom det ikke i ektepakten er bestemt en mer lik fordeling av formuen.

Avtaler etter første til tredje ledd kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først.

Skifte av uskifteboet (forts.)

- Arvelovens **§ 26 annet ledd** forutsetter rett til uskifte med **særeie** (jf. ekteskapsloven § 43), eventuelt kombinert med felleseiemidler:
 - Forholdstallet mellom særeieverdiene da uskiftet tok til.
 - Eksempel: Hans særeie 3 mill, og hennes 6 mill.
Forholdstallet $1/3$ og $2/3$. Ligger fast uansett senere utvikling.
 - Eventuelle felleseiemidler da uskiftet tok til deles i to og legges til hvert særeie før brøken beregnes.

Hvem er arvinger?

- De to arvingegruppene
- Presisering i arveloven § 22 første ledd:
 - Førstavdødes arvinger må overleve lengstlevende ektefelle mv. (Smln. § 71).
 - Arven går ikke videre til fjernere arvegangsklasse.
- En rekke detaljregler i § 22.

Samboeres rett til uskifte

Samboer som har, har hatt eller venter barn med sin avdøde samboer har rett til å sitte i uskifte med:

- a) felles bolig og innbo
- b) bil og fritidseiendom med innbo som tjente til felles bruk

§ 28 c første ledd

”Følgjande eigedelar som avdøde åtte”

- Felles bustad og innbu,
- Bil og fritidseigedom med innbu som tente til felles bruk for sambuarane
- Felles bruk kriteriet fremgår implisitt av felles bolig og innbo

Nærmere om "felles bustad"

- "Felles" utelukker pendlerbolig
- Neppe flere boliger
- Husbåt mv. bolig?
 - Ordlyden: Bustad, ikke "eiendom som brukes som felles bolig"
- Landbrukseiendom?
 - Kombinert bolig/næring?

Nærmere om "innbu"

- Avgrenser mot eiendeler til personlig bruk
- Omfatter innbo av høy verdi (dog ikke samlinger)
- Hva er innbo og hva er annet løsøre som ikke inngår i boet?

Innbo?

Nærmere om "bil"

- Kan omfatte flere biler
 - Prp. s. 49
- Også bobiler
- Tilbehør til biler?
- Ikke firmabiler
- Ikke MC
- Ikke Campingvogn

Nærmere om ”Fritidseigedom”

- Flere eiendommer?
- Tilknytning til fast eiendom?
- Ikke firmahytte

Hva inngår i utg.pkt. ikke i uskifteboet

- Personlige eiendeler, sml. El. § 61a
- Hobbyutstyr
- Bankkonti
- Aksjer og andre verdipapirer
- Fritidsbåter
- Motorsykler
- Campingvogner
- Næringsvirksomhet

§ 28 c. Den som var sambuar med den avdøde ved dødsfallet, og som har, har hatt eller ventar barn med den avdøde, har rett til å ta over følgjande eigedelar som den avdøde åtte, uskift med den avdøde sine andre arvingar etter lova

a) felles bustad og innbu,

b) bil og fritidseigedom med innbu som tente til felles bruk for sambuarane.

Den attlevande kan på same vis ta over også andre eigedelar uskift enn dei som er nemnde i første punktum, dersom det er fastsett i testament eller arvingane samtykkjer.

Har den avdøde særskilt livsarving, gjeld § 10 tilsvarande for uskifterett etter første ledd. Den attlevande kan ikkje ta over eigedelar uskift etter første ledd dersom han eller ho allereie sit i uskift bu etter ein tidlegare sambuar eller ektemake. Dersom den avdøde sat i uskift bu etter ein tidlegare sambuar eller ektemake, kan den attlevande heller ikkje ta over eigedelar frå det første uskiftebuet før dette buet er skift.

Sambuaren sin rett til å sitte i uskifte kan berre avgrensast ved testament som han eller ho har fått kunnskap om før arvelataren døydde. Vilkåret om at den attlevande sambuaren må ha fått kunnskap om testamentet, gjeld likevel ikkje dersom det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle han eller henne.

Alt den attlevande sambuaren er eller blir eigar av som høyrer naturleg saman med dei eigedelane han eller ho har tatt over uskift, går inn i uskiftebuet.

Samboeres rett til uskifte (forts.)

- Særkullsbarn har krav på arven straks, jf. § 28 c annet ledd
- Uskifteretten kan fratras ved testament som gjenlevende fikk kunnskap om før arvelateren døde, jf. § 28 c tredje ledd
- Alt som gjenlevende er eller blir eier av som hører naturlig sammen med de eiendelene som er i uskifte, går inn i uskifteboet, jf. § 28 c fjerde ledd.

Al. § 28 c fjerde ledd:

- Ligger boligen eller fritidsboligen i sameie mellom samboerne, vil både avdødes og gjenlevendes eierandel gå inn i uskifteboet
- Hvis de eier hver sin del av innboet vil trolig også hele innboet anses som en del av uskifteboet – uansett hvem som eide det under samlivet
- Bytter man ut innbo i nytt innbo, vil det nye innboet gå inn i uskifteboet til erstatning for det gamle
- Hvis gjenlevende selger uskifteboets bolig, og kjøper en mindre og rimeligere bolig, skal, i følge forarbeidene (prp. s. 42), både den nye boligen og overskuddet fra salget av den gamle boligen, gå inn i uskifteboet

Utvidet uskifterett gjennom testament eller arvingenes samtykke

- § 28 c (1) 2. pkt: ”Den attlevande kan på same vis ta over også andre egedelar uskift enn dei som er nemnde i første punktum, dersom det er fastsett i testament eller arvingane samtykkjer.”
- Praktisk for å slippe grensedragninger mht. boets omfang
- Praktisk hvor man ønsker uskifte med viktige aktiva – eks. seilbåt

Gjenlevende blir ansvarlig for avdødes gjeld, jf. § 28 d

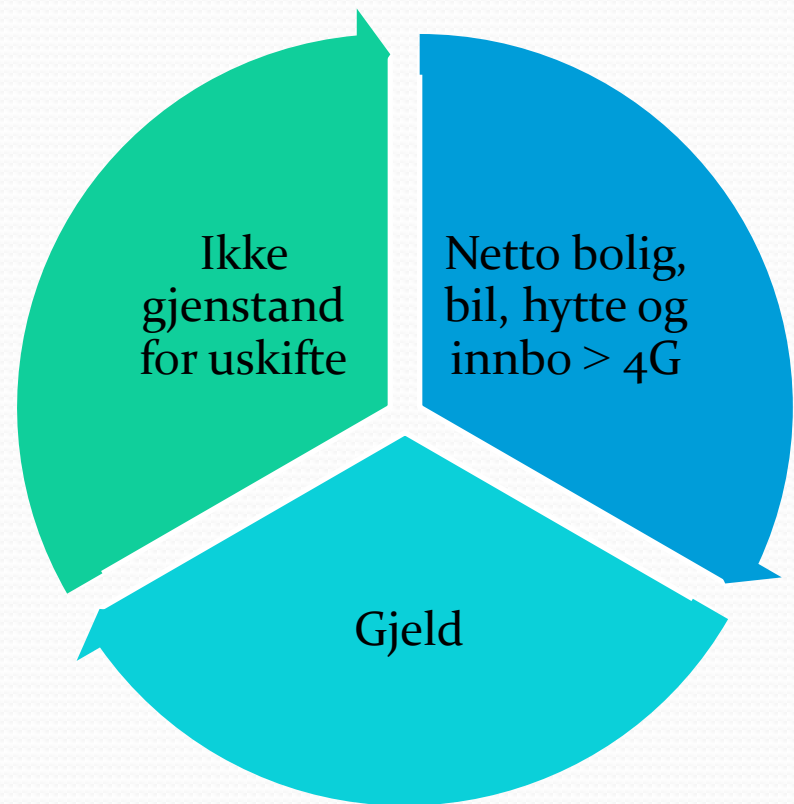
- Ikke bare gjeld som knytter seg til uskifteaktiva
- Gjenlevende kan utferdige proklama etter sl. kap. 12
- Rett til innsyn i avdødes økonomi § 28 g (3):
 - ”Ein sambuar som har rett til å overta eigedelar uskift, kan krevje dei opplysingane som er nødvendige for å vurdere den økonomiske stillinga til den avdøde. For dette formålet kan ein sambuar krevje at likningsstyremaktene gir opplysingar om eller kopi av sjøvmelding og likning for den andre sambuaren. Ein sambuar kan også krevje opplysingar av selskap, føretak eller andre institusjonar som driv finansieringsverksemd eller forsikringsverksemd, og av andre som har midlar til forvaltning. Kongen kan gi forskrifter til utfylling av denne paragrafen.”

Gjenlevende må velge mellom legalarv og uskifte

- Al. §§ 28 b (3) og 28 e 2. pkt. motsetningsvis
- Velger gjenlevende uskifte, skal det ikke beregnes arv av det som ikke er gjenstand for uskifte
- Mellom ektefeller som hadde delvis særeie, vil gjenlevende ha arverett av særeiet som ikke inngår i uskiftet
- Ved livstidsskifte av uskifteboet har gjenlevende arverett
- Arveretten regnes av 4 G på skiftetidspunktet, ikke tidspunktet for førstavdødes død (prp. s. 48)

Når bør man velge uskifte?

- Når avdødes andel av aktiva som er gjenstand for uskifte med fradrag av avdødes gjeld utgjør mer enn 4 G

Forholdet mellom reglene om ektefelleuskifte og samboeruskifte

- Reglene om uskifte i ekteskap i kap. III får anvendelse på samboeruskifte så langt de passer, jf. § 28 f
 - Vilkårene i § 13
 - Rådighetsbegrensningene i al. §§ 19, 21 og 24
- Al. § 28 f. 2. pkt: ”Der det er gitt særlege reglar for ektepar med særeige, gjeld reglane for særeiege
 - Må gjelde for særeieklausulert arv eller gave – som ikke kan være gjenstand for uskifte
 - Slik Asland, Uskifte s. 519, Norsk Lovkommentar note 176, men motsatt Frantzen, LoR, 2009 s. 400

Skifteplikt ved inngåelse av samboerskap hvis arving krever det

- Hvis ektefelle som sitter i uskifte inngår samboerskap, kan en arving kreve skifte av uskifteboet når forholdet har vart i mer enn to år eller ved felles barn (har, har hatt eller ventar), al. § 24 annet ledd 2. pkt.
- Denne regelen gjelder bare for *samboerforhold som etableres etter 1. juli 2009* (lov 112/2008 V nr. 2 annet pkt).

§ 24. Attlevande ektemake kan når som helst krevje heilt eller delvis skifte av buet med samsvarande oppgjjer til alle arvingar.

Ein arving kan krevje skifte av buet når attlevande ektemake forsømer oppfostringsplikta si mot han eller fer misleg åt så buet minskar unødig eller blir utsett for vesentleg minking. **Ein arving kan òg krevje skifte av buet når den attlevande ektemaken inngår sambuarskap (jf. § 28 a) og sambuarskapet har vart i meir enn to år, eller sambuarane har, har hatt eller ventar barn saman.**

Har attlevande ektemake overtatt buet uskift med førstavdødes særskilde livsarvingar som er umyndige, kan desse krevje skifte for seg sjølve når dei er blitt myndige. Døyr ein

Er det en tilsvarende skifteplikt hvis det er **gjenlevende samboer** som sitter i uskifte og inngår nytt samboerskap?

Ja,

se § 28 f :

§ 28 f. Reglane i kapittel III gjeld så langt dei høver for uskifte på grunnlag av sambuarskap. Der det er gitt særlege reglar for ektepar med særeige, gjeld reglane for særeige.

Skifte av uskifteboet

- Ved opphør deles boet i forhold til verdien av hver av samboernes eiendeler i uskifteboet da uskiftet tok til, jf. § 28 e
- Forholdstallet er konstant under hele uskifte uansett hva gjenlevende måtte gjøre med de enkelte eiendeler
- Sml. Al. § 26 annet ledd for uskifte med særeie
- En samboers legalarverett gjelder bare når det skiftes i live, jf. § 28 b tredje ledd og § 28 e.

Gjensidig testament

Definisjon i § 49.3:

”Heller ikkje er loven til hinder for at fleire personar gjer testament til føremon for kvarandre (gjensidig testament).”

Må få mer enn det som følger av lovens arveregler for at det skal være et gjensidig testament

GJENSIDIG TESTAMENT

Den av oss som dør sist, skal arve den andre (helt eller delvis)

Primærdisposisjon

Når begge er døde skal arven bli delt mellom våre to slekter med 1/3-del til Peders slekt og 2/3-deler til Martes slekt

Eller alt til Peders nevø

Eller: Sum- eller gjenstandlegater til slektinger eller andre, for eksempel Røde Kors.

Sekundærdisposisjon

Når passer det best med et gjensidig testament?

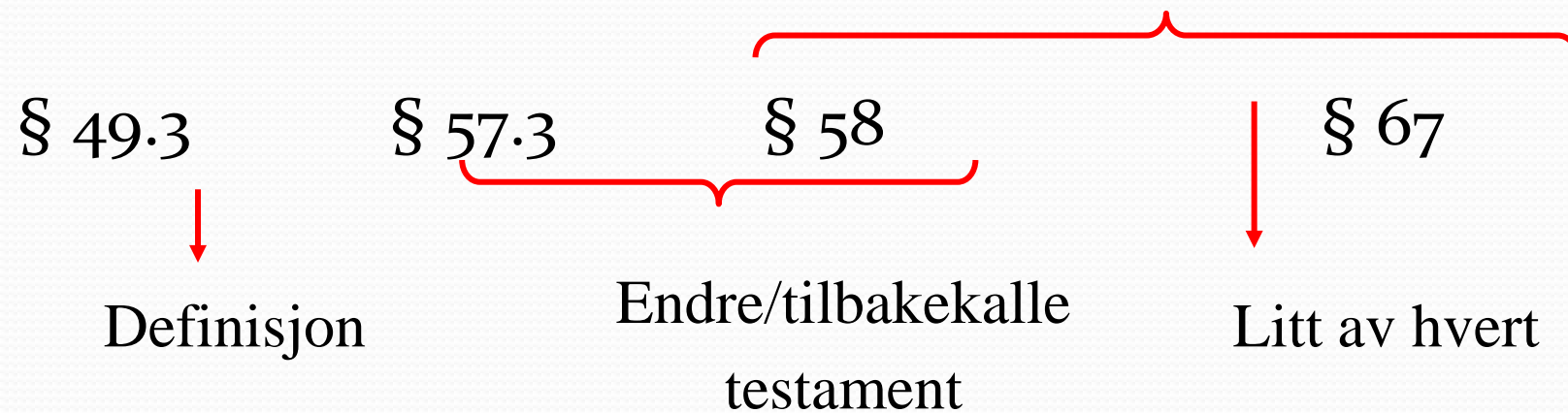
- Samboere
 - Uten barn
 - Med barn
- Ektefeller
 - Uten barn
 - Med barn
- Forretningspartnere

Hva har de felles?

Et ønske om at den økonomiske enheten/fellesskapet skal fortsette etter at den ene er død

Gjensidig testament: Fire bestemmelser

Etter første dødsfall, (og bare mellom ektefeller)

§ 57. Om tilbakekalling og endring av testament gjeld reglane i kapittel VIII. Regelen om stadfesting i § 48 gjeld likevel ikkje når nokon som er under 18 år vil tilbakekalle eit testament.

Når ein testamentarisk disposisjon kan kallast tilbake utan stadfesting, fell disposisjonen dessutan bort når dokumentet er øydelagt eller overstroket så det er truleg at disposisjonen ikkje skal gjelde. Vidare fell ein testamentarisk disposisjon bort når det på grunn av tilhøve som seinare er komne til, er tvillaust at han ikkje skal gjelde.

I tillegg til reglane i første og andre ledd gjeld for gjensidig testament at **tilbakekalling eller endring** berre er gyldig når den andre testator har fått kunnskap om det før arvelataren døydde, med mindre det var umogeleg eller det etter tilhøva ville vere urimeleg vanskeleg å varsle den andre testator.

Selv om testatorene ikke er ektefeller eller samboere

§ 58. Har **attlevande ektemake** tatt over arven etter eit gjensidig testament som fastset noko om fordelinga av arven når b e er døde, kan attlevande ektemake **tilbakekalle eller endre** det som er fastsett om at arven eller ein del av den skal gå til arvingane til attlevande ektemake etter loven. Men attlevande ektemake kan ikkje tilbakekalle eller endre det som er fastsett om arverett til andre arvingar.

Attlevande ektemake kan likevel **tilbakekalle eller endre** alt som er fastsett om arv til nokon som er innsett til arving etter særskilt ønske frå den attlevande ektemake, eller som ein må gå ut frå er innsett etter slikt ønske.

Arveloven § 58: Hva kan endres?

Gjensidig testament
mellom ektefeller
Peder † og Marte ☺

Peders bror

Martes venn

Felles venn

Martes niese

§ 67. Har lengstlevande ektemake tatt over arven etter eit gjensidig testament, og let ingen av ektemakane etter seg livsarvingar, skal følgjande reglar gjelde når det ikkje er grunn til å tru at ektemakane meinte noko anna då dei gjorde testament:

1. Lengstlevande ektemake rår **i levande live som ein eigar** over heile formuen, utan hinder av den rett arvingane etter førstavdøde måtte ha. Han kan når som helst gi ein eller fleire av arvingane fullt eller delvis arveoppgjer.
2. Har testamentet klare føresegner om arverett for arvingane etter førstavdøde, skal på skifte etter at lengstlevande er død halvparten av den samla formuen gå til arvingane etter førstavdøde og den andre halvparten til arvingane etter lengstlevande. Dersom lengstlevande gifter seg att, pliktar han å skifte med arvingane etter førstavdøde. Ellers gjeld reglane i §§ 17 andre og tredje ledd, **18 andre ledd** og 26 tredje ledd tilsvarande.
3. Så langt testamentet ikkje har klare føresegner om arvefordelinga etter at lengstlevande er død, **rår han fritt over heile formuen også ved testament**. Ligg det ikkje føre slik disposisjon, har arvingane til førstavdøde etter § 2 krav på halvparten av den samla formuen, dersom lengstlevande døyr utan å ha gift seg på ny.
4. Reglane i §§ 22 og 26 fjerde ledd gjeld tilsvarande for arveretten til arvingane etter førstavdøde.

GJENSIDIG TESTAMENT – KRONOLOGISK

6.3 *Situasjonen før første dødsfall:* § 57.3 regulerer endring/tilbakekall

6.4 *Situasjonen mellom første og annet dødsfall - rådigheten*

Livsdisposisjoner: Deklaratorisk regel i § 67 nr. 1: råder fritt
Rt. 2008 s. 337

Dødsdisposisjoner:

Endre/tilbakekalle § 58 (deklaratorisk)

Andre dødsdisposisjoner: Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2.
3. pkt. og i § 67 nr. 3. 1 pkt.

6.5 *Situasjonen etter annet dødsfall – hvem arver?*

Deklaratoriske regler i § 67 nr. 2, nr. 3 og nr. 4

Grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner

Disp. inter vivos og disp. mortis causa

Når har grensen betydning?

- Formkravene (al. §§ 49 og 51)
- Pliktdelsreglene (al. § 29 flg.)
- Ektefellens minstearv (al. § 6)
- Gjenlevendes disposisjonsrett i uskifte (al. § 18)
- Arveavgift
 - I utgangspunktet avgift på all arv (noen unntak)
 - I utgangspunktet ikke avgift på gaver (mange unntak)

Rettskildesituasjonen:

- Ingen generell bestemmelse om grensen i arveloven
- Forarbeidene er relativt knappe
- Rettspraksis - ca. 80 Høyesterettsdommer
- Teori (et utvalg): Lødrup, Arverett s. 223 flg.; Hambro, Arveloven s. 287 flg; Arnholm, TfR, 1949 s. 1 flg.; Borge-Andersen, JV 1982 s. 1 flg.; Schei , JV 1969 s. 161 flg., Eeg, JV 2009 s. 61 flg., Hambro, FAB 2011 nr. 2.
- Noen knagger i arveloven...

§ 48 første ledd:

”Den som har fylt 18 år kan i testament **fastsetje kva som skal gjerast med det han let etter seg** når han dør.”

Dødsdisposisjon

Dødsgaver

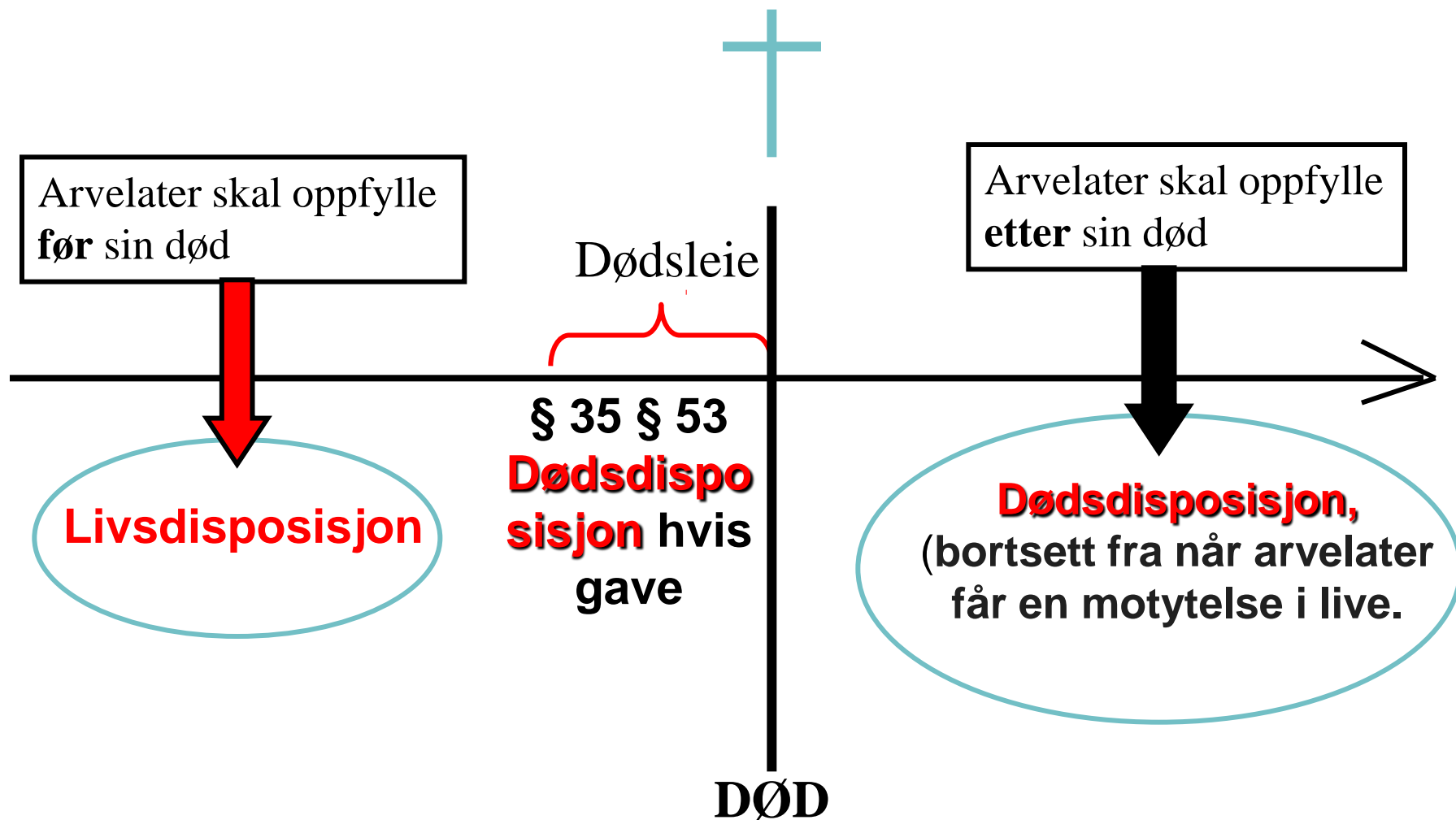
Kapittel IV. Pliktdel.

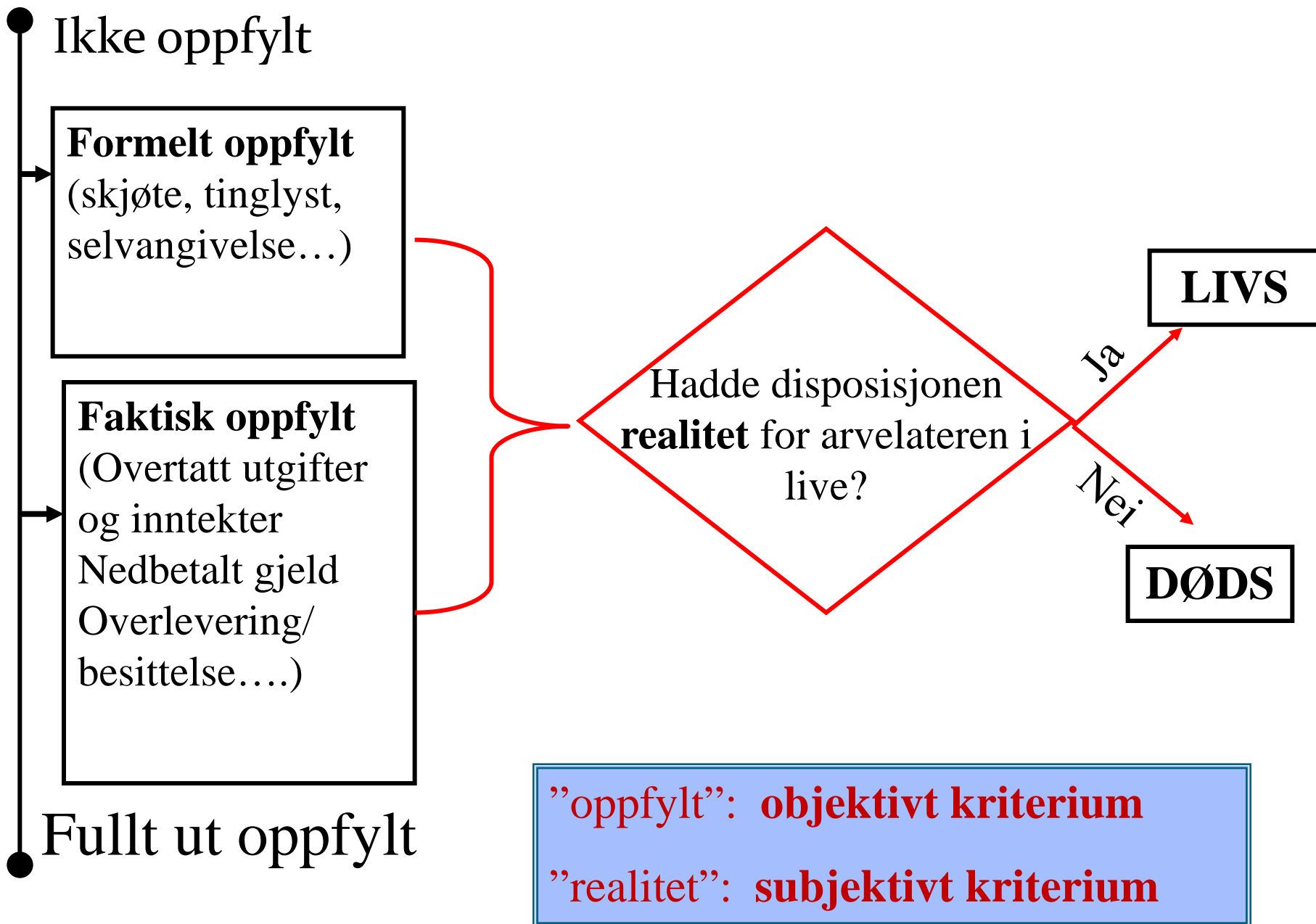
§ 35. Ei gåve som er meint å skulle oppfyllast etter at givaren er død, er berre gyldig så langt den fell innanfor den delen av formuen som givaren kunne rå over med testament etter §§ 29 og 37. Det same gjeld gåve han har gitt på dødsleiet.

Kapittel VIII. Korleis testament skal gjerast.

§ 53. Reglane framanfor i dette kapitlet gjeld også for gåve som er meint å skulle oppfyllast etter at givaren er død, og gåve som er gitt på dødsleiet

GRENSEN MELLOM LIVS- OG DØDSDISPOSISJONER

Rettspraksis:

- Rt. 1955 s. 68 (gavesalg gjennomført før dødsleiet – livsdisposisjon)
- Rt. 1978 s. 1083 (gave gjennomført før dødsleiet – livsdisposisjon)
- Rt. 1982 s. 1165 (rimelig overdragelse gjennomført før dødsleiet – livsdisposisjon)

NB! Den som hevder at det foreligger en dødsdisposisjon har bevisbyrden. Må for eksempel godtgjøre:

- At overdrager objektivt var på dødsleiet
- At overdrager subjektivt var på dødsleiet

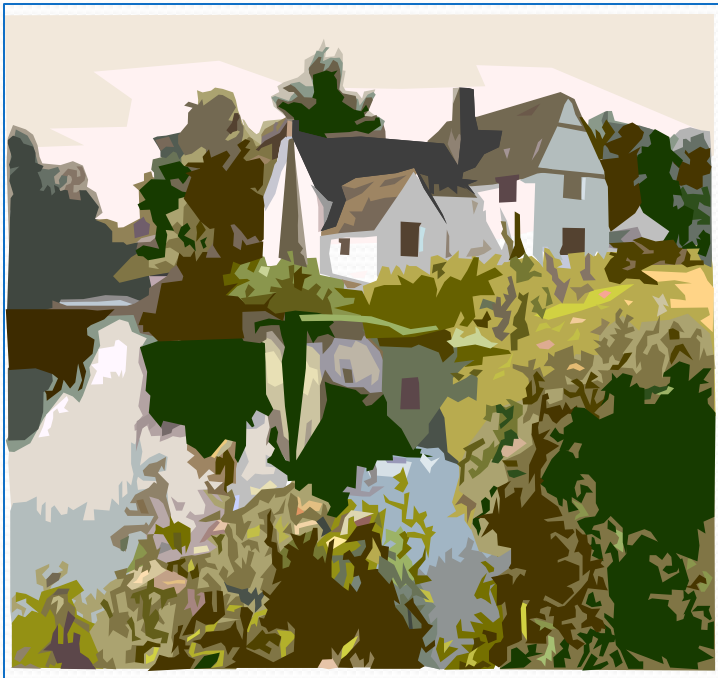
Rt. 1955 s. 68: Gimle gård

Rt. 2008 s.1589

- Mor med tre barn ga bort leiligheten til sin ene sønn i 2000
- Hun fortsatte å bo i leiligheten frem til hun døde i 2007. Hun vedlikeholdt den og betalte ingen husleie til sønnen.
- Sønnen bodde der bare en kort periode, men pantsatte leiligheten for flere lån.
- HR kjente gaven ugyldig som dødsdisposisjon. Den hadde ingen realitet for moren. Hun hadde riktignok blitt utsatt for risiko ved sønnens pantsettelse, men det var ikke avgjørende da hun ikke hadde sett for seg at sønnen skulle ta opp lån i det omfang han gjorde. Motivet var å gjøre de andre barna arveløse.

Særlig om avtaler mellom ektefeller og samboeravtaler

Rt. 2007 s. 776: "Det sentrale er i hvilken grad overdragelsen innebærer en realitet for overdrageren."

Hvor mye kreves?

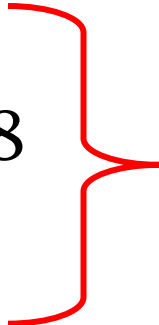
Ektemannen gir boligen i gave til hustruen og gjør den til særeie:

Dødsdisposisjoner:

- Rt. 1961 s. 935
- Rt. 1963 s. 518
- Rt. 1979 s. 1200

Livsdisposisjoner:

- Nordisk Domssamling 1963 s. 288
- Rt. 1971 s. 300

Hva skiller disse to fra de tre andre?

I samboerforhold: Rt. 2007 s. 776

Avtale om at mannens tidligere bolig nå skulle eies av begge samboerne. Han hadde rett til å løse ut hennes halvdel ved et brudd.

Høyesterett kom til at avtalen var en livsdisposisjon fordi den hadde realitet i hans levetid: Det kunne bli brudd (han 62 år og hun 49 år) og selv om han hadde en alvorlig lungesykdom, var han i god form da avtalen ble inngått i 2002.

I en slik situasjon var det ikke avgjørende at hjemmelen ikke var overført til henne. (Dissens 4-1)

Momenter:

- Partenes alder
- Aldersforskjell mellom avhender og mottager
- Kom avtalen tidlig eller sent i forholdet
- Risiko for samlivsbrudd Rt. 2007 s. 776
 - Tidligere erfaringer med samlivsbrudd
- Risiko for kreditorpågang Rt. 1963 s. 803
- Fordeler for avhender i hans livstid (Rt. 2007 s. 776)

Ikke oppfylt

Formelt oppfylt
(skjøte, tinglyst,
selvangivelse...)

Faktisk oppfylt
(Overtatt utgifter
og inntekter
Nedbetalt gjeld
Overlevering/
besittelse....)

Fullt ut oppfylt

Realitet for
arvelater mens
han levde?

LIVS

DØDS

”oppfylt”: **objektivt kriterium**
”realitet”: **subjektivt kriterium**

Det kvalitative (gjenstandsmessige) oppgjøret

- **Hovedregel:** Salgsrett for loddeierne, **sl. § 61.1**
- **Naturalutleggsrett** for loddeierne, i **sl. § 61.2**
 - ”gode grunner” og
 - ikke ”rimelig grunn” til å motsette seg
- Utvidet rett for ektefellen - **sl. § 63**. (Kan ikke fratras ved testament) Rt. 2010 s. 1587

HUSK: AVTALEFRIHET PÅ SKIFTE

Skifteloven

§ 61. Enhver loddeier kan kreve at boets eiendeler blir solgt, når ikke annet bestemmes nedenfor. Skiftes boet offentlig, kan også retten vedta at boets eiendeler skal selges, dersom loddeierne ikke kan bli enige om fordelingen.

En loddeier kan få utlagt bestemte eiendeler i boet når ingen av de øvrige loddeiere motsetter seg det. Er det uenighet om en loddeier skal få utlagt bestemte eiendeler, kan de bare legges ut til han dersom gode grunner taler for det, og det ikke er noen rimelig grunn for de andre loddeiere til å sette seg mot det. Retten skal påse at avgjørelsen ikke blir til skade for loddeier som er under 18 år eller umyndiggjort, eller som er forhindra fra sjølv å gjøre sine ønsker gjeldende eller fra å være personlig til stede under skiftet. Eiendelene blir i tilfelle å utlegge etter takst dersom loddeierne ikke er enige om verdien.

En loddeier må finne seg i at fordring som arvelateren hadde på han, avregnes i hans lodd med fullt beløp.

Reglene i denne paragraf gjelder bare når ikke annet følger av denne lov eller av gyldig testament.

Bestemmelsene i ekteskapsloven § 71 første ledd andre punktum og andre, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende. Retten kan under offentlig skifte vedta at salg bare skal skje blant loddeierne eller noen av dem.

§ 61.2: "gode grunner" /ikke noen rimelig grunn til å motsette seg:

Rt. 1978 s. 1513 og Rt. 2009 s. 1512:

- Unntaksregel som skal brukes med varsomhet
- Vilkårene må sees i sammenheng: jo sterke grunn til å motsette seg, dess sterkere krav til gode grunner.
- må "godtgjøre vesentlig mer enn interesseovervekt"

§ 61 annet ledd (forts.)

- **Rt. 1978 s. 1513:** alminnelig behov for bolig ikke nok, men her var arvingen eneste livsarving og det var også farmorens ønske at han fikk overta.
- **Rt. 1981 s. 513:** sønnen hadde et særlig sterkt behov for fortsatt å bo i boligen.
- **Rt. 1984 s. 552:** sterk arbeidsmessig og følelsesmessig tilknytning
- **Rt. 2009 s. 1512:** alle loddeierne hadde en tilknytning til gårdsbruket, og han som krevde utlegg hadde ikke en vesentlig sterkere interesse enn de andre

medhold

**ikke
medhold**

§ 63. Når det ikke vil være åpenbart urimelig etter forholda, har gjenlevende ektefelle rett til å få utlagt på sin lodd bestemte eiendeler som han fullt ut eller for det vesentlige har **brakt inn i** boet.

På samme vilkår, men uten hensyn til hvem av ektefellene som har brakt eiendelene inn i boet, har gjenlevende ektefelle rett til å få utlagt på sin lodd boligeiendom som har tjent som ektefellenes felles bolig, andel eller aksje i boligselskap eller obligasjon som ektefellenes rett til leie av felles bolig har vært knyttet til, og løsøre som har hørt til innbo i det felles hjem eller som gjenlevende ektefelle trenger for å fortsette sin næring. **Har felles boligeiendom også vært brukt til ervervsvirksomhet eller andre formål, gjelder bestemmelsen i foregående punktum bare når eiendommens hovedsakelige formål har vært å tjene som ektefellenes felles bolig og de øvrige loddeiere ikke har rimelig grunn til å motsette seg gjenlevendes utleggsrett.** Var eiendelen den avdødes særeie, kan den bare utlegges til den gjenlevende ektefellen når særlige grunner taler for det.

Gjenlevende ektefelles rett til å kreve utlagt eiendom etter denne paragraf gjelder også eiendom som noen annen har odels- eller åsetesrett til.

Bestemmelsene i § 61 andre ledds tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

Ved salg av felleseiets eiendeler til andre enn loddeiere, har gjenlevende ektefelle forkjøpsrett under ellers like vilkår.

Noen felles regler for all arv

- Disposisjoner over ventet arv, jf. § 44 (avhendelse) og § 45 (avkall)
- Avslag på falt arv, jf. § 74
- Foreldelse av arveretten, jf. § 75
- Tap av arveretten ved visse forbrytelser mot arvelateren mv., jf. § 73.

AVSLAG OG AVKALL PÅ ARV

§ 45. Ein arving kan gi arvelataren **avkall** på arv som arvingen **ventar**, eller på ein del av den. Når ikkje anna er avtalt, bind avkall på arv også livsarvingane til arvingen, med mindre avkallet er gitt av livsarvingen til arvelataren utan rimeleg vederlag.

Er arvingen umyndig, kan avkall berre gis når overformynderiet samtykkjer i det.

Avkall på arv kan og gis andsynes attlevande ektemake som sit i uskift bu.

§ 74. Ein arving kan **avslå** arv som **er fallen**. Avslaget kan gjelde heile arven eller ein del av den.

Er arvingen umyndig, kan avslag berre gis når overformynderiet samtykkjer i det.

Arv som det er gitt **avkall** på skal gå som om arvingen var død før arven fall. Arving som ikkje har livsarving, kan likevel gi avslag til føremon for ein særskild medarving.

Internasjonale aspekter

- Når skal skiftet foretas i Norge?
 - Skifteloven § 8, NOU 2007: 16 s. 164 flg.
- Hvilket lands arverett skal legges til grunn når avdøde hadde tilknytning til flere land?
- Når spørsmålet skal avgjøres i Norge: Arveretten på det sted arvelater bodde da han døde (siste domisil)
- Nordisk konvensjon om arv og dødsboskifte
- Testament er opprettet i et annet land
 - Formkravene (al. § 54)
 - Innholdet – må oppfylle kravene i det lands rett som regulerer arveoppgjøret

Takk for meg!

Til første kursdag i Familie- og arverett:

Løse to oppgaver som finnes i heftet "Familie- og arverett, Oppgaver og emneoversikter" Institutt for privatrett, Stensilserie B, nr. 48 – 2010:

- **Eksamensoppgave Vår 1993 del I (1. avd.) spørsmål 1a og 1b, og 2a og 2b.**
Finnes heftet side 75–77.
- **Eksamensoppgave Vår 2008 del II**
Finnes i heftet side 119-120.